STABILISATIE OF REFLATIE ?

door Dr. EMILE VERVIERS

Wij staan aan den tweesprong: óf stabilisatie volgens de economische wet, óf inflatie volgens de politieke wet

Uitgegeven in opdracht van het INSTITUUT VOOR UNIVERSEELE STAATKUNDE door UITGEVERIJ „OISTERWIJK" te Oisterwijk

Stabilisatie of Reflatie?

door

Dr. EMILE VERVIERS

Uitgegeven in opdracht van het INSTITUUT VOOR UNIVERSEELE STAATKUNDE, door UITGEVERIJ „OISTERWIJK" - 1933

VOORREDE.

Dit boekje is enkele maanden vóór de Economische Wereldconferentie geschreven en bedoelde eene op economische wetenschap steunende vergelijking te maken tusschen de beide politieke procédé's van stabilisatie en inflatie; het vraagstuk dat de Londensche conferentie zou gaan beheerschen. Nu het eerst maanden later gepubliceerd wordt, vindt men over die Conferentie gesproken als over eene toekomstige gebeurtenis. Indien men dit eenmaal weet, stoort het den zin der verhandeling niet, aangezien die Conferentie slechts aanleiding was tot schrijven over het vraagstuk zelf. Wij lieten daarom de vier eerste hoofdstukken onveranderd, schrapten het oorspronkelijk slot en voegen er thans een nieuw slot-hoofdstuk aan toe over het resultaat dier conferentie.

De argelooze lezer zal nu, in zijne goede trouw, misschien dit zacht verwijt tot ons richten : „Indien gij meent iets werkelijks te zeggen te hebben over den kern der vraagstukken en der moeilijkheden, die in Londen op het tapijt kwamen ; en indien gij, uwe verhandeling doorlezende, blijkbaar a-priori wist dat eene zoo belangrijke conferentie juist op die moeilijkheden zou stranden, dan is het toch wel jammer dat gij uw stuk niet dadelijk gepubliceerd hebt. Dan had het de waarde gehad van een waarschuwend advies, nu slechts van een gedocumenteerd verwijt."

In dezelfde goede trouw antwoordt de schrijver hierop : vooreerst heb ik als man van wetenschap met een warmbloedig temperament precies hetzelfde recht als de koudbloedige beoefenaars van wetenschap, om deze te openbaren op een tijdstip dat mij goeddunkt, wijl zuivere wetenschap altijd actueel is.

En vervolgens heb ik als man die aangegrepen is door eene verteerende liefde voor zijn volk dat in nood verkeert, en die van nature geen dag of geen nacht of zelfs geen uur kan wachten, niettemin door bittere ervaring geleerd dezen hartstocht wat te regelen en op een nuttig doel te leiden.

Zoo is dan de publicatie van dit geschrift vóór de Londen-

sche conferentie mij nutteloos voorgekomen, en lijkt ze mij nu, ná de conferentie, wèl nuttig.

Wanneer men een volk van te voren aankondigt dat het geslagen zal worden, dan heeft dit geen of weinig effect. Eerst wanneer het door zijn politieke en geestelijke leiders geslagen is, gaat er voor het volksinstinct een licht op dat het inderdaad geslagen is. En dan nog is het uitermate moeilijk het volk aan zijn verstand te brengen hoe en waarom het geslagen is en dat het in het vervolg misschien nog harder geslagen zal worden.

Vroegere publicatie leek mij nutteloos, omdat het uitgesloten is in eene niet internationaal verstaanbare taal invloed op de stemming van een internationaal gezelschap uit te oefenen. Nog meer uitgesloten was het om met een verstandig Nederlandsch woord gunstigen invloed uit te oefenen op de stemming der Nederlandsche delegatie, die in Londen blijkbaar een rol van eenige beteekenis gespeeld heeft.

In een land als het huidige, ten ondergang gedoemde Nederland, waar sinds jaar en dag politieke breekebeenen gelegenheid gelaten wordt zich te vergrijpen aan de vitale economische belangen van ons volk, is elk verstandig woord tot de tegenwoordige politieke en geestelijke leiders overbodig, omdat dit a priori wordt afgewezen; stelselmatig en opzettelijk.

Het is niet gebleken dat de officieele leiders der Nederlandsche delegatie, die stuk voor stuk door hunne mondelinge en schriftelijke uitlatingen getoond hebben, de vraagstukken niet voldoende meester te zijn welke in Londen aan de orde kwamen, vooraf ook maar één enkele deskundige geraadpleegd hebben.

Nog sterker: een der officieele Nederlandsche gedelegeerden, die onder ingewijden zekere vermaardheid verworven had door het spreken en schrijven van bakerpraatjes over het valutavraagstuk, en die zich vroeger nooit had ingelaten met de politieke leiding van ons volk, kan in dit geval als gedelegeerde slechts zijn aangezocht op den enkelen grond zijner onbevoegdheid in een netelig vraagstuk dat in Londen niet eens aan de orde had mogen komen.

Nog sterker: In de verslagen der Londensche debatten troffen wij den naam van een man, die daar nota bene namens

Nederland sprak, en dien wij niet onder de officiëele Nederlandsche gedelegeerden hadden aangetroffen. Deze man — een creatuur van Verschuur, die zelf indertijd als volslagen leek in economische zaken tot het kabinet is toegetreden en een geschikt vóór-danser bleek bij onzen economischen doodendans — moet daar wel clandestien zijn binnengeslopen of kan ook wel als speciale afgevaardigde der absolute onbevoegdheid, recht hebben gehad binnen te komen, wat overigens weinig ter zake doet. Was de eerstgemelde officieele gedelegeerde althans in staat gebleken bakerpraatjes over de valuta te schrijven, deze nieuwe man had vooraf nooit blijk gegeven een behoorlijk praatje met goed gevolg te kunnen lezen.

Nederlandsche klanken van dergelijk gehalte, gemengd in de toch reeds op zoo laag peil staande Londensche debatten, konden geen anderen zin of doel hebben, dan het werk in Londen te verijdelen.

De Nederlandsche deelname, met hare zwakke bezetting, heeft dan ook niet weinig tot de verwarring bijgedragen en haar werk in Londen heeft zeker gestrekt tot schade voor onze nationale belangen en tot schande voor onze nationale eer.

Ik beschuldig de Nederlandsche regeering, kwaadwillig te hebben aangelegd op mislukking der Londensche conferentie met het oogmerk de internationale corruptie te ontzien en de binnenlandsche corruptie te beschermen.

De eerlijke lezer zal er met eenige inspanning in slagen in de verhandeling nog nadere, zakelijke, gronden voor deze beschuldiging te ontdekken.

* * *

Verder zal de ingewijde lezer opmerken dat in den tekst geen gebruik gemaakt is van de gangbare economische leerstukken over prijs, geld en conjunctuur. Wij lieten dit opzettelijk na omdat die theorieën onjuist zijn en eene beschrijving der hedendaagsche complicaties aan de hand van die theorieën, even weinig zin zou hebben als de bespreking dier compli-

caties op de Londensche conferentie gehad heeft. Dienaangaande hebben wij ons liever bediend van nieuw verworven inzichten, die in het stuk reeds doorschemeren, doch uiteraard niet volledig konden worden ontvouwd. In enkele in concept gereed liggende grootere werken wordt daarop uitvoerig teruggekomen.

De nieuwe inflatie-theorie, welke vanzelf uit verbeterde inzichten over prijs en geld voortvloeit, en waarop in den tekst reeds iets uitvoeriger is ingegaan, komt kort en goed hierop neer, dat inflatie volstrekt niet wezens-eigen is aan de economische natuur ; dat inflatie uitsluitend gehuisvest is in den juridischen (finantieelen) bovenbouw der economische maatschappij en als eene historische wet de natuurlijke economische wet doorkruist ; dat de wet der inflatie uitsluitend werkt uit corrupte zeden welke culmineeren in politieke corruptie ; dat wat de menschen aanzien voor economische conjunctuurcomplicaties in werkelijkheid complicaties van de wet der inflatie zijn en dat eene depressie uitsluitend met moreele, juridische en politieke wapenen kan worden bestreden.

Ten einde meer relief te geven : 1) aan onze boven uitgesproken beschuldigingen ; 2) aan het negatief en destructief werk der Londensche Conferentie, die nog een laatste poging gedaan heeft om een ineenstortend corrupt stelsel te redden ; 3) en vooral aan de overal uit nieuwe vitaliteit baanbrekende herwordingsbewegingen, zullen wij binnenkort de in Londen zoo mishandelde en toch zoo dringende vraagstukken, opnieuw in veel breeder verband en in opbouwenden geest onderhanden nemen.

En ten slotte ben ik nog van oordeel dat het materialisme vernietigd moet worden.

Den Lezer Heil. V.

I

DE NOODZAKELIJKHEID VAN NIEUWE INFLATIE BEOORDEELD UIT DE NATUUR DER BEWEGINGEN VAN HET PRIJSNIVEAU

In de gegeven tijdsomstandigheden staat de menschheid voor deze belangrijke en nog niet opgeloste vraag: zal eene voorloopige verbetering van den economischen toestand — wij zeggen opzettelijk voorloopige, omdat op zeer sterke gronden wezenlijke en blijvende verbetering voorshands uitgesloten geacht moet worden — intreden op basis van het nieuw gegeven prijsniveau; of is daartoe nieuwe inflatie, d.w.z. geheel of gedeeltelijk herstel van het aan de depressie voorafgegaan booger prijsniveau noodzakelijk? Ieder voor zich stelt deze vraag bij prospecties aangaande de naaste toekomst. Doch meer in 't bijzonder dient deze vraag aan de economische politiek der Staten en aan internationale regelingen, niet slechts vooraf te gaan, maar behoort voor deze oogmerken zelfs een min of meer gedecideerd standpunt te worden ingenomen.

Zoo schemert deze vraag vanzelf ook door in het werkprogram der Economische Wereldconferentie, zooals dit door de voorbereidingscommissie-Trip opgesteld en gecommentarieerd is. Samengetrokken omvat dit program de volgende punten: 1e, herstel van den vrijen gouden standaard, 2. internationale schuldregeling, zooals herziening der oorlogsschulden, c.q. vermindering van particuliere internationale schulden, bevordering der gelegenheid voor debiteur-Staten om hunne buitenlandsche schulden in goederen en diensten te voldoen, 3 bevordering van prijsverhooging, o.a. door liberale goud- en crediet-politiek, nieuwe internationale leeningen en uitvoering van reconstructie-plannen als dat van Franqui, 4. betere regeling der productie, zoo nationaal als internationaal, mede om de prijzen tot op een redelijk niveau te stimuleeren, 5. herstel van vrij internationaal goederen en kapitaal-verkeer, o.a. door stopzetting van alle verdere tariefverhoogingen en contingenteeringen met als

einddoel de geleidelijke liquidatie ervan, eveneens t.a.v. deviezen-beperkingen.

Op te merken valt, dat in het program de beide standpunten vertegenwoordigd zijn. In de twee eerste punten : valuta-herstel en schuldregeling, domineert de stabilisatiegedachte, in de overige punten de reflatie-gedachte. Evenals de publieke opinie hinkt dus ook dit program op twee gedachten.

Op zichzelf beschouwd zou dit niet bepaald een gunstig voorteeken zijn, noch voor de vruchtbaarheid der beraadslagingen, nóch voor de opportuniteit der eventueel tot stand te brengen accoorden. Maar in verband met de omstandigheid, dat de crisispolitiek der afzonderlijke staten meerendeels wèl van ééne gedachte uitgaat, doch in de verschillende staten van eene verschillende, zoodat de botsingen in de internationale economische betrekkingen hoe langer hoe talrijker en ernstiger worden, lijkt ons een „gemengd" hervormings-program, waarbij de afzonderlijke staten ten minste in dezelfde lijn trekken, verre te verkiezen boven de tegenwoordige situatie.

Kort gekarakteriseerd wordt bijvoorbeeld de Duitsche politiek beheerscht door de stabilisatie-gedachte : intact laten der valuta, doch daartegenover schuldvermindering, neerdrukken van het nominaal loon- en levenspeil en van de openbare uitgaven, doch met stimuleering van het prijspeil der grondstoffen, zoodat ook de boerenstand op het verlaagd algemeen prijsniveau bestaan kan. Omgekeerd wordt de Amerikaansche politiek beheerscht door de reflatie-gedachte : intact houden der valuta, 1) niet door aanpassing van schulden, loonen, levensonderhoud en openbare uitgaven bij het verlaagd prijsniveau, doch door credietverruiming. Ook in Nederland overheerscht de reflatie-gedachte : intact houden der valuta, niet door harmonische druk op, resp. nivelleering van prijsniveau, zooals Duitschland, noch door opzettelijke credietverruiming, zooals Amerika tracht te doen ; doch door in afwachting van toekomende nieuwe inflatie met directieve middelen de oude duurte

1) De Lezer herinnere zich dat de vier eerste hoofdstukken geschreven zijn vóór de dollardepreciatie. Principieel is echter in de Amerikaansche politiek geen verandering gekomen.

van het levenspeil successievelijk te herstellen, zonder noemenswaardige verlichting te brengen voor de beschermde klassen. 1) Hier hebben we drie landen, die in eene zoo belangrijke zaak als de valuta, dezelfde politiek voeren (de zg. goudlanden), doch waarvan het eene zich laat leiden door de stabilisatie-, de beide anderen door de tegenovergestelde inflatie-gedachte. En ook deze beide laatsten, hoewel op een gewichtig punt van dezelfde gedachte bezield, volgen toch eene diametraal tegenovergestelde politiek. Daarnaast komen dan een groot aantal andere, z.g. sterling-landen, die, de kerk in het midden latend, zich op beide eventualiteiten hebben voorbereid, door de geld-eenheid los te maken van het goud Neemt het herstel nl. de wending van stabilisatie op een lager nominaal peil, dan zijn zij van een aantal lastige binnenlandsche problemen bevrijd ; neemt het de wending van inflatie dan

---

1) De vergelijking dezer drie landen wil niet zeggen, dat wij de Nederlandsche politiek gelijkwaardig achten met die van andere landen. De Amerikaansche inflatie-pogingen en het Duitsche streven naar autarkie op een zelfgekozen prijsniveau, kunnen in motief en resultaat juist of onjuist zijn, maar niet waanzinnig zooals de Nederlandsche politiek wel is. De Nederlandsche zuivel- en vleeschpolitiek roept kunstmatige duurte in het leven, doch niet met het doel om aan bepaalde klassen verlichting te brengen die, nationaal bekeken, zwaarder weegt dan de op andere klassen gelegde druk. Want hier worden de zg. bevoordeelde klassen rechtstreeks niet bevoordeeld en indirect grootelijks benadeeld door vermindering der koopkracht van de natie, die den natuurlijken afzet van landbouwproducten op de binnenlandsche markt beperkt. De eenige verklaring van deze wetgeving is, dat de menschen die haar gemaakt hebben, en dat zijn niet de leeken-regeerders doch de leiders van sociale-bonden, uitsluitend hun eigen belang van tusschenpersonen, d.i. het belang eener uiterst kleine kaste van politieke en sociale demagogen op het oog gehad hebben. Want zij zijn niet alleen inderdaad de eenige bevoordeelden, maar het was door ieder mensch met gezond verstand van te voren met beide handen te tasten, dat zij ook de eenige bevoordeelden konden zijn. Zoodat hier geen vergissing in het spel kan zijn, doch kwaadwillige opzet. Niet zonder reden beginnen de boeren reeds te klagen over de nieuwe lijfeigenschap waarin zij geraakt zijn. Deze soort noodmaatregelen verdienen daarom niet den naam van ernstige politiek, doch eerder van eene misdaad tegen het leven van den staat.

hebben zij daartegen geen enkel beletsel gesteld, doch zijn het eerst aan bod om er van te profiteeren.

Uit deze korte opsomming blijkt wel duidelijk hoezeer de geest der crisispolitiek, onder invloed van de verschillende nationale mentaliteit, in de afzonderlijke landen uiteenloopt, en hoe het haast wanhopig lijkt om al deze landen weer tot vruchtbare samenwerking te brengen. Zoodat in dit licht bekeken het aanvaarden van een gemeenschappelijk hervormingsplan, ook al wortelde dit in twee tegenstrijdige gedachten, nog eene uitkomst zou zijn. Van den anderen kant zal het bestaan van twee uiteenloopende principieele standpunten, naast de altijd bestaande belangen-verschillen, de toenadering waarlijk niet vergemakkelijken. In verband met de groote actualiteit lijkt het ons ter voorlichting der publieke opinie niet zonder belang de algemeene situatie eens in nadere beschouwing te nemen uit het oogpunt der principieele vraag : stabilisatie of reflatie ?

* * *

Een bepaald aspect van dit vraagstuk zou bij verdere ontwikkeling der economische wetenschap gevoegelijk buiten beschouwing kunnen blijven. Men verkeert nl. nog te veel in twijfel of niet *elke* economische opleving noodzakelijk gepaard moet gaan met verheffing van prijsniveau, welke twijfel voortkomt uit misverstand aangaande het wezen van het prijsniveau. Een prijsniveau ontstaat door de toevallige omstandigheid dat de ruilwaarde van alle dingen in geld wordt uitgedrukt. Bij handel in natura komt wel rijzing en daling van afzonderlijke prijzen voor, doch eene beweging van het algemeen prijsniveau is daarbij onbestaanbaar. Aangezien er in het wezen der zaak tusschen beide soorten handel geen verschil bestaat, kan het prijsniveau slechts nominale beteekenis hebben. Daarom mag uit een hoog prijsniveau niet zonder meer geconcludeerd worden tot groote economische activiteit of tot een hoogen graad van welvaart, en uit een laag prijsniveau niet tot het omgekeerde.

Wat de *beweging* der afzonderlijke prijzen en van het algemeen prijsniveau aangaat, kan men zich nog het best houden aan de oude voorstelling uit de leer van vraag en aanbod ;

mits juist opgevat, want het begrip prijsniveau is niet bekend in de oude leer. Deze neemt voor de prijzen een gravitatie-punt aan ; bij uitzetting der vraag stijgt de prijs boven dat punt, bij daardoor uitgelokte en daarop volgende uitzetting van het aanbod daalt de prijs weer tot op dat punt of daar beneden. Zoodat, wanneer men deze economische prijsbeweging observeert over korte perioden, men het beeld van beweging, en over lange perioden het beeld van stabiliteit te zien krijgt. Wanneer nu het meerendeel der prijzen zich gelijktijdig naar boven beweegt, wat meestal het geval is, dan stijgt op dezelfde manier ook het algemeen prijsniveau boven een gravitatiepunt; wat te constateeren is door alle prijzen in één indexcijfer aan elkaar te verbinden. Ook hier moeten we over korte perioden beweging en over langere perioden stabiliteit zien. En aangezien we hier met een gemiddelde te doen hebben moet hier het rythme van beweging rustiger en de stabiliteit opvallender zijn dan bij de afzonderlijke prijzen. Alle normale economische bewegingen van afzonderlijke prijzen en van algemeen prijsniveau zijn mogelijk, bij een over langeren duur beschouwd, stabiel prijsniveau. Theoretisch beschouwd is er geen omstandigheid uit te denken waarom op een gegeven oogenblik het algemeen prijsniveau hooger zou moeten zijn om tot grootere economische activiteit en tot hoogere welvaart te komen. De hoogte of laagte van het algemeen prijsniveau is in zich eene economisch-neutrale zaak.

Historisch zijn echter zeer belangrijke bewegingen van het prijsniveau en groote verschillen van prijsstand over langere perioden te constateeren. Even ernstig als de economische consequenties dier prijsbewegingen zijn, even moeilijk is daarbij iets van economische oorzakelijkheid te ontdekken. Enkele der uit de geschiedenis meest bekende prijsrevoluties zijn o.a. die welke zich tijdens de kruistochten in het Middellandsche zee-gebied, vooral in de Italiaansche koopsteden voordeed. Nog bekender is de door staatkundige concentratie, de ontdekking van Amerika en door den invloed van den Renaissance-geest in het leven geroepen prijsrevolutie der periode 1500—1575, waarvan de uitwerking in veel wijder kring gevoeld werd en die haast universeel van aard was. Meer in-

cidenteel van karakter en locaal van uitwerking, maar toch een in de economische geschiedenis zeer opgewerkt geval, was het inflatie-avontuur van John Law. Een geval dat ook inderdaad merkwaardig was, als men bedenkt dat de koerswaarde der aandeelen van de Missisipi-compagnie alléén, méér miljarden bedroeg dan die van het grootste Amerikaansche wereldconcern tijdens de boom-periode van 1929, en waarvan de invloed op het prijsniveau dier dagen zich gemakkelijk laat vermoeden. Een ander bekend geval van ongeveer gelijken aard was de assignaten-zwendel tijdens de Fransche revolutie.

Wanneer wij nu zeggen, dat er geen enkele redelijke historische grond is aan te voeren voor de opvatting, dat deze meest bekende prijsbewegingen door mysterieuze uitbarstingen van economische activiteit in het leven geroepen zijn, zal men ons waarschijnlijk het meest bekende dezer gevallen voorhouden, de prijsrevolutie uit den Renaissance-tijd, die immers door de gangbare economische geschiedenis nog wordt toegeschreven aan de grootere edelmetaal-productie (zilver) na de ontdekking van Amerika. Doch deze opvatting is niet het resultaat van historisch onderzoek, maar van evidente dwaling aangaande de natuur van het geld. Juist in dit karakteristiek geval staat historisch vast, dat de prijsstijging met zevenmijls-laarzen vóór de edelmetaalproductie uit liep ; dat de zilvervloten altijd reeds zeilende verpand waren aan de emittenten van fiduciair geld, sommige vloten zelfs tot drie maal toe aan verschillende belanghebbenden ! Economisch heeft al dat nieuw zilver niet anders uitgewerkt, dan dat het eenig soelaas gebracht heeft aan de , tengevolge van het opgeschroefd prijspeil, naar ruilmiddel smachtende Europeesche landen. Het behoefde hier z'n weg niet meer te banen, doch werd in het verkeer opgezogen als water in woestijnzand. Wel zal het tot in de meest afgelegen streken invloed gehad hebben, doch geen andere dan dat de met krijt op de balken van ouderwetsche winkels gevoerde rekeningen wat vlugger konden worden uitgewischt. Het prijsniveau zelf is er onberoerd door gebleven.

Trouwens die heele ontdekking van Amerika was allesbehalve eene economische maar eene zuivere religieuze onderneming. Columbus was geïnspireerd door de hoop, een in de volksverbeelding

dier dagen levenden Grooten Khan te kunnen bekeeren en aldus zielen te winnen voor Christus. De expeditie is ten slotte bedisseld in biechtstoelen en niet op handelskantoren, want de kooplieden hadden voor de onderneming slechts spot en tegenwerking over. Evenals trouwens altijd voor nieuwe economische bewegingen het laatst van allen de medewerking van kooplieden te krijgen is.

Inderdaad zijn er in de geschiedenis geen groote werken aan te wijzen, die door economische motieven in het leven geroepen zijn. Niet door winstbejag maar door offer zijn alle groote dingen tot stand gekomen. Daarom heeft het economische geen eigen oorzakelijkheid, doch is reflex van geestelijk leven. De eigenlijke grondmotieven der economische beweging moeten gezocht worden in het religieuze en in het sexueele.

Dieper onderzoek van de aangehaalde historische voorbeelden van abnormale prijsbeweging, kan slechts bevestigen dat de oorzaken van buiten-economischen aard waren. Het zijn nu eens religieuze, dan meer speciaal politieke, of ook algemeen cultureele factoren — denk vooral aan den tastbaren invloed der Renaissance — welke het prijsniveau en ipso facto de geldwaarde in beweging brengen. Wat overigens in overeenstemming is met eene gezonde, uit de natuur der dingen puttende beschouwing, die de economische wereld ziet als verwerkelijking van geestelijk leven in de stof.

* * *

De prijsrevolutie waar wij nu midden in zitten is hoogstwaarschijnlijk nog van ernstiger aard dan die uit den Renaissance-tijd, en zou dan de hevigste zijn welke de wereldgeschiedenis tot heden gekend heeft. De legende ter zijde latend, krijgt men uit de meer nauwkeurige auteurs den totaal-indruk, dat in de periode 1500—1575 het algemeen prijsniveau zich bewogen heeft tusschen 100 en hoogstens 300. Gemeten aan den groothandels-index zijn in onzen tijd de volgende bewegingen geconstateerd: 1913 : 100 ; 1918 : 373 ; September 1932 : 76. Na de verheffing van prijsniveau sedert ongeveer 1500 kwamen eerst rond het jaar 1560 de eerste economische crises en de

eerste staatsbankroeten; thans speelt dit alles binnen twintig jaar af en wel over een gebied dat praktisch de heele wereld omvat. Aangezien de tijdsduur en de geografische uitbreiding de doorslaggevende factoren zijn, wijl immers het prijsniveau in zich eene onverschillige zaak is, kunnen we wel aannemen, dat ons geslacht het twijfelachtig voorrecht geniet de grootste prijsrevolutie der geschiedenis te hebben beleefd.

Overigens is er, wat aard, oorzaken en uitwerking aangaat, eene wonderlijke overeenkomst met de befaamde prijsrevolutie der Renaissance. Onder den drang van religieuze inzinking (kerkelijke corruptie!) en meer materialistisch gerichte geestesgesteldheid, ging het er toen om, de Europeesche cultuur los te wikkelden uit de luiers der feodaliteit en over te brengen, niet in eene zedelijk hoogere orde, maar in de lagere orde van het staatsabsolutisme. Onder de leuze van méér vrijheid, trad men uit de onvrijheid met waarborgen in de onvrijheid zonder waarborgen. Deze wedergeboorte ging gepaard met imperialistische oorlogen, koloniale expansie en economische speculatiewoede. Een hoog prijsniveau is van een en ander zoowel onafwendbaar uitvloeisel als voorwaarde. Immers: geen oorlog zonder geld en geen geld zonder hoog prijsniveau. 1)

---

1) De door Macchiavelli opgeworpen vraag of men met soldaten geld, of met geld soldaten kan krijgen, is bij diepere beschouwing der financiën in denzelfden geest van Macchiavelli te beantwoorden. Door soldaten in het veld te brengen ontstaat ipso facto het geld dat voor de oorlogvoering noodig is, omdat de menschelijke hebzucht wel zal zorgen voor verheffing van prijsniveau. Is de geldwaarde van het volksvermogen bij het uitbreken van den oorlog bijvoorbeeld 10 miljard en is de financieele situatie zelfs ongunstig, dan loopt bij verheffing van prijsniveau met 100% de geldwaarde van het volksvermogen dadelijk op tot 20 miljard en waarschijnlijk zelfs hooger, omdat een deel der uit prijsverhooging ontstane (schijn)winsten op den voet van 10 á 15 gekapitaliseerd wordt en omdat bovendien een deel der oorlogsuitgaven, dat door leeningen gedekt wordt, de geldruimte nog extra komt vergrooten. De soldaten maken dus zelf de voor oorlogsvoering noodige geldruimte en zij behoeven het geld niet eens van de burgerij of van den vijand af te persen, omdat deze het hen achterna draagt, dank zij de krijgslist der rente.

Op soortgelijke wijze is in onzen tijd onder invloed van geestelijke inzinking en toegespitst materialisme een drang naar maatschappelijke hervorming in benedenwaartsche richting ontstaan. Men wilde het staatsabsolutisme nieuwen glans geven, door den individualistischen staat en de gemeenschap te identificeeren en aan dit monstrum de zorg voor individueel, sociaal en nationaal geluk, voor gelijkheid en algemeene welvaart op te dragen.

De gewone gevolgen zijn niet uitgebleven : imperialistische oorlogen, klassenstrijd, democratische terreur en dergelijke onheilen, op den voet gevolgd door verheffing van prijsniveau en financieele hoogconjunctuur. Wat de uiterlijkheden betreft is er dit opvallend verschil met den Renaissance-tijd, dat toen de inflatie technisch bijna uitsluitend door oorlogsuitgaven en handelsspeculaties werd gepousseerd, terwijl er nu een nieuw element bijgekomen is in de sociale uitgaven der staten en in de syndicalistische inkomen-acties van arbeiders, boeren, winkeliers, werkgevers en andere georganiseerde delvers van hun eigen graven. 1) Op eene andere plaats hebben wij aangetoond dat de invloed van dit sociaal element op de staatsuitgaven, en dus op de prijsmoeilijkheden, in de afgeloopen 20-jarige periode ongeveer vijf maal zoo groot geweest is als die van den wereld-

---

1) Als voorstander der corporatieve staatsgedachte maken wij hier geen grief van het georganiseerd zijn der sociale klassen, doch van de verkeerde syndicalistische d.i. individualistische of revolutionaire manier van organisatie. Inflatie, crisis en depressie zijn een gevolg van individualisme ; doch de individualistische klassenstrijd-organisatie is daartegen geen geneesmiddel, maar juist een zeer gevaarlijk infectie-middel. Vandaar dat in de jongste „sociale" periode de ontredderingen zooveel ernstiger zijn dan onder den daaraan voorafgaanden liberalen vrijhandel. Daarom is ook het herstel van den corporatieven staat eene wel hoog noodzakelijke en dankbare, doch tevens eene zeer moeilijke taak. Want daartoe moet zoowel het enkelvoudig individualisme van de liberale economie uitgeroeid worden, als het individualisme-in-het-kwadraat der marxisten, dat zich met den schijn der sociale of corporatieve gedachte weet te omhullen en daarom des te gevaarlijker is.

oorlog. 1) Terwijl vroeger slechts beperkte krachten aan de inflatie gewerkt hebben, doen het nu alle krachten. Vandaar dat de tegenwoordige prijsrevolutie een zooveel sneller en heviger verloop heeft. Vandaar ook dat de maatschappij de vroegere prijsrevoluties met succes te boven gekomen is, en uit sommige waarschijnlijk met stoffelijke en zedelijke winst te voorschijn getreden is (krijgstochten van Alexander de Groote, Kruistochten). Doch hieruit mag volstrekt niet geconcludeerd worden, dat zij ook de tegenwoordige met zekerheid te boven zal komen of daaruit met winst zal te voorschijn treden.

Het antwoord op de vraag of er vooruitgang of achteruitgang uit eene prijsrevolutie zal voortkomen, hangt niet slechts hiervan af, of hare grondmotieven in opwaartsche of nederwaartsche richting dringen, maar ook hiervan, of tijdens de

---

1) Zie art. „Crisis of Chaos" ? in De Gids van Dec. 1932.
Ter verduidelijking zij aan het bovenstaande nog toegevoegd, dat de verborgen werkingen eener inflatie uiterlijk zichtbaar worden, hoofdzakelijk in deze drie vormen van frauduleuze geld-creatie (is opdrijven van prijsniveau) : a opdrijven van publieke uitgaven, onverschillig voor welke andere dan reëele economische doeleinden ; dus volstrekt niet enkel voor oorlogsdoeleinden, zooals dikwijls verkeerdelijk gemeend wordt. In de tegenwoordige moeilijkheden gaf de wereldoorlog slechts den eersten stoot, doch is de invloed van de uitgaven voor sociale doeleinden en voor democratische terreur zoo groot als die van vijf wereldoorlogen. b politieke loon en salaris-acties, c goederen- en effecten-speculatie. Door deze invloeden wordt hetzelfde goed dat tot heden in de geldwaarde x werd uitgedrukt, voortaan uitgedrukt door 2x of 3x. Meestal worden al deze invloeden samengevat onder den term „crediet-overspanning", welke dan voor de *oorzaak* der inflatie wordt aangezien. Doch ten onrechte, want crediet is slechts *de uiterlijke vorm* van buiten-economische geldcreaties en is *niet enkel oorzaak doch ook gevolg van de inflatie*. Een zeer normale gang van inflatie is o.a. deze : de algemeene loonstandard wordt door *politieke* loonacties met 50% opgevoerd, de producten-prijzen stijgen daardoor met 75%, de winsten met 100%, de dividenden der ondernemingen met 200% en de koersen der aandeelen met 300%. Hier hebben we het gewone gamma van progressieve inflatie voor ons, die inderdaad deze afmetingen aanneemt omdat alle inflatie-factoren altijd gelijktijdig werken, en waarbij in elke instantie de credietwaardigheid *automatisch* verhoogd wordt.

wanorde, die eene prijsrevolutie ongetwijfeld is, de ontbindende dan wel de opbouwende krachten overwegen, die immers altijd en overal gelijktijdig werkzaam zijn. In beide opzichten ziet het er voor onzen tijd en voor Europa al zeer bedroevend uit. Want niet slechts is het grondmotief van het marxistisch materialisme de meest rechtstreeksche aanslag op alle economisch, maatschappelijk, godsdienstig, intellectueel en zelfs biologisch leven, en is dientengevolge de Russische helft van ons werelddeel tot blijvende inzinking en definitieven ondergang gedoemd ; maar ook schijnen alle geordende krachten der maatschappij wel samen te spannen ten gunste der ontbinding. Nog slechts in een paar landen zijn teekenen van herstel merkbaar en ook daar mag aan uiterlijkheden als eene stembus-overwinning geen al te groot gewicht gehecht worden. Wie bovendien gelooft in de gerechtigheid der geschiedenis, mag, zoolang Europa ten aanzien van Rusland het Kaïns-teeken op het voorhoofd draagt, geen wezenlijk herstel verwachten.

* * *

Schrijver erkent dat het boven gezegde over prijsbewegingen nog verdere uitwerking behoeft en neemt zich voor het resultaat van uitvoeriger dogmatisch en historisch-statistisch onderzoek op dit nog zoo weinig doorwerkt gebied te gelegener tijd te publiceeren. Voorloopig gelieve de lezer deze korte aanduidingen voor lief te nemen, die enkel aangevoerd zijn ter motiveering van het standpunt, dat scherp onderscheid gemaakt behoort te worden tusschen prijsbewegingen van economischen en van anderen aard. Nog te veel wordt dit over het hoofd gezien, tengevolge waarvan het geheele prijsverschijnsel ondoorgrondelijk blijft. De echte, dat zijn de groote en gevaarlijke prijsbewegingen, zijn namelijk altijd geheel of overwegend van buiten-economischen aard. Gemakshalve zullen we voortaan onderscheiden tusschen economische en politieke prijsbewegingen, waarbij echter op te merken valt, dat de uitdrukking „politieke" in den zeer ruimen zin moet worden verstaan.

Ten aanzien van de in den aanhef gestelde vraag volgt hieruit : a dat voor economisch herstel de stimuleering van het

prijsniveau niet per se noodzakelijk is, zoodat in zoover de inflationisten ongelijk hebben ; b en dat van den anderen kant de stimuleering van het prijsniveau met kunstmatige politieke middelen, niet alleen niet onmogelijk of onnuttig is, zooals de anti-inflationisten beweren, maar dat dit zelfs de eigenlijke normale weg is.

Evenwel mogen in de economische politiek de dingen niet an-sich, doch slechts in het raam der concrete omstandigheden beoordeeld worden. Door dit te doen vinden we de verklaring, zoowel van het dubbelslachtig karakter van het Londensche program, als van het standpunt der beide zoowel in Londen als elders tegenover elkaar staande partijen. Waarschijnlijk zijn de samenstellers van het Londensche program de meening toegedaan, dat het principieel de voorkeur verdient zooveel mogelijk te stabiliseeren op het ingezonken prijsniveau. En allen die den dieperen zin van prijsbewegingen en de daaraan verbonden gevaren verstaan, zullen hen hierin gaarne bijvallen. Doch van den anderen kant zullen zij tot de overtuiging gekomen zijn, dat werkelijke en volledige stabilisatie zulke hooge eischen stelt en zooveel beletsels ontmoet in de tegenwoordige politieke en sociale constellatie, dat praktisch het herstel niet anders mogelijk is dan door meerdere of mindere inflatie. Wij zijn tenminste zoo vrij hier even het woord voor die heeren op te nemen, daar zij zelf geen woord zeggen over dezen kern van het boven de economische wereldconferentie dreigend geschil. Overigens zullen de heeren ons deze vrijheid niet ten kwade duiden, omdat zonder nadere redeneering hun program op het eerste oog den indruk maakt van eene enumeratie van elkaar tegensprekende onmogelijkheden, en het resultaat lijkt te zijn van een compromis tusschen twee principieel tegenover elkaar staande partijen, die allebei een onjuist standpunt innemen.

II

STABILISATIE DOOR VERMINDERING VAN SCHULDEN, LOONEN EN OPENBARE UITGAVEN.

Eene ernstige inzinking van prijsniveau heeft in den regel geen onmiddellijke consequenties op elk gebied. Schulden, loonen, openbare uitgaven en levensstandaard volgen de algemeene daling veel langzamer, en minstens tot zoolang eenige aanpassing bereikt is, blijft de depressie-toestand voortduren. De gedisproportioneerde daling van prijsniveau is eenigermate te constateeren aan eene vergelijking tusschen de indexcijfers van de groothandelsprijzen en van de kosten van levensonderhoud, in welke laatste de bovengenoemde tragere factoren zich weerspiegelen. Om dit in een cijferbeeld uit te drukken laten wij hieronder van enkele landen volgen : de gemiddelde indexcijfers van groothandelsprijzen (a) en van het levensonderhoud (b) over het jaar 1929 ; daarnaast die van een der laatste maanden van 1932 ; met opgave van de procentueele daling van af het uitgangspunt :

		1929	1932	Daling in %
Nederland	a	142	76	46 %
	b	166.7	141	15 %
België	a	851	525	38 %
	b	228	187	18 %
Duitschland	a	137.2	93.3	32 %
	b	152.6	118.8	22 %
Engeland	a	127.6	85.7	33 %
	b	166	143.	14 %
Vereen. Staten	a	136.5	92 3	32 %
	b	96.2	76.1	21 %

Uit dit overzicht blijkt, dat er na vier jaren depressie nog nergens sprake is van harmonische aanpassing der verschillende

elementen van het prijsniveau. Hierdoor wordt onze boven gegeven beschouwingswijze bevestigd, dat het economische geen zelfstandig werkende, doch een van dieper geestelijk leven afgeleide factor is. Volgens de oude leer van vraag en aanbod, zouden immers de economische aanpassingen zich bij wijze van spreken over nacht voltrekken, terwijl uit de feiten blijkt dat dit nog niet in vier jaar tijds het geval is. De in de wet van vraag en aanbod bedoelde acties en reacties, die strikt economisch beschouwd wel juist zijn te achten, zijn enkel juist in de veronderstelling dat het economische zich eens vrij en zelfstandig bewoog, wat inderdaad nooit het geval is.

Herinnerend aan de onderscheiding tusschen de economische invloeden op het prijsniveau en de politieke en sociale, zou men het verschijnsel populair aldus kunnen uitdrukken : dat wij staan voor de economische fractie van het prijsniveau, die wel ingezonken is, en de politieke fractie die niet voldoende ingezonken is. Zoodat de kern van het actueel wereld probleem deze is : hoe brengen we beide fracties weer met elkaar in harmonie ; òf door stabilisatie volgens de economische wet, òf door reflatie volgens de politieke wet ?

In het voorbijgaan zij er nog op gewezen, dat blijkens bovenstaande indexcijfers, de aanpassing bij het nieuw prijsniveau in Nederland nog het minst van alle landen der wereld heeft plaats gevonden. Ook deze omstandigheid wijst er op, evenals alle andere door mij onderzochte omstandigheden, dat de situatie in Nederland hoogstwaarschijnlijk moeilijker is dan in eenig ander land, zoodat met recht moet worden gevreesd, dat de depressie hier nog zal nawerken, wanneer overal elders reeds herstel is ingetreden. Van boven af wordt gewoonlijk aan ons volk misleidend het tegenovergestelde voorgehouden, doch men verzuimt steeds daarvoor ook redelijke gronden aan te voeren. Ons volk heeft echter recht te weten hoe het met zijne situatie geschapen staat. Misleidende economische berichtgeving is even gevaarlijk als misleidende oorlogs-berichtgeving en moet zich vroeg of laat aan volk en regeering wreken.

* * *

Het schuld-volumen als depressie-factor

In eene gecompliceerde economische maatschappij, waar alle dingen in de financieele figuur verschijnen, brengen politieke prijsbewegingen ernstige verwikkelingen door het enkele feit van het crediet. Wanneer ik een goederen-vermogen bezat en uitsluitend contante zaken deed, zou de finantieele uitdrukking van mijn hebben en houden niet veel meer zijn dan eene momenteele taxatie. De beweging van het algemeen prijsniveau, en dus van de geldwaarde, zou mij dan minder interesseeren dan de vraag of de prijsbeweging der bepaalde producten die ik te verkoopen had op dat moment evenredig zou zijn met die, welke ik te koopen had. En wanneer alle menschen in dezelfde omstandigheid verkeerden, zouden ook inderdaad de prijsbewegingen der verschillende producten meer onderhevig zijn aan economische en minder van politieke invloeden. In de gegeven economische maatschappij echter zijn haast alle menschen in een groot aantal verhoudingen van debiteur en crediteur aan elkaar verbonden, waarbij de wederzijdsche verplichtingen niet zijn uitgedrukt in goederen doch in geld. Nu is de gelduitdrukking van mijn doen en laten niet meer bloote taxatie van goederen en diensten, doch ook representatie daarvan; en ben ik met handen en voeten overgeleverd aan het algemeen prijsniveau of de geldwaarde. Door deze omstandigheid wordt de mogelijkheid van politieke prijsbewegingen grooter en worden deze tegelijk hinderlijk. Bij dalende conjunctuur bestaat de complicatie hierin, dat er geldvorderingen (en dus geldschulden) blijven doorloopen, welke de representatie zijn van goederen die niet bestaan.

Dit zoo zijnde is, naast de diepte der prijszinking, een der voor den duur en de diepte der depressie doorslag gevende factoren: de verhouding waarin per-saldo vrij vermogen en vorderingsgeld (is schuldvolumen) in het totaal volksvermogen gerepresenteerd zijn. Zou het vorderingen-resp. schuldvolumen bijv. slechts 20% van het volksvermogen uitmaken, dan zouden er wel een aantal ongelukkige menschen zijn, die langer moesten werken of meer goederen moesten afstaan om aan hunne verplichtingen te voldoen. Doch dan zou er niet noodzakelijk een ongelukkige maatschappij zijn, omdat voor het grootste deel

der menschen het lager prijsniveau niet meer beteekende dan een cijfer ; daar noch hun vermogenstoestand, noch hunne productie-voorwaarden, noch hunne koopkracht was aangetast, zoodat eene algemeene depressie ook moeilijk zou kunnen intreden. Zou echter het schuldvolumen gelijk zijn aan bijv. 75% van het volksvermogen, dan moet het economisch leven daarop noodzakelijk vastloopen en in depressie-toestand blijven, tot zoolang voorzieningen getroffen zijn.

Wij zeggen met opzet voorzieningen, om met nadruk de mogelijkheid uit te sluiten van automatisch herstel door de werking van economische krachten. Want wij zijn immers uitgegaan van de veronderstelling eener hevige prijsrevolutie, zooals de tegenwoordige is, die niet voortkomt uit economische bewegingen, doch die een door geestelijke corruptie in het leven geroepen chaos is ; zoodat niet enkel een verstard schuldvolumen valt weg te werken, doch de economische wereld ook nog van een geheele politieke en sociale bovenbouw bevrijd moet worden ; die verdwijnen moet op dezelfde wijze waarop hij ontstaan is, nl. langs politieken weg. Hierdoor wordt de voortdurende werkzaamheid van economische krachten niet ontkend. Want inderdaad zal onder economischen drang zoowel de depressie verdwijnen als de in een vlaag van cultureele zinsverbijstering gecreerde maxistische inrichting der maatschappij in elkaar storten. Doch dit zou wel eens een of twee menschenlevens kunnen duren en het zal toch zeker niet in de bedoeling liggen de depressie zoolang te verdragen, enkel om eens te zien hoever de automatische werking van economische krachten strekt ; waar hetzelfde doel, bij wijze van spreken in een handomdraai langs politieken weg kan worden bereikt.

Zoo dubbelslachtig als de voorbereiders der Londensche Conferentie overigens zijn ten aanzien van de richting van redres, zoo duidelijk zijn zij op dit punt, daar zij de mogelijkheid van automatisch herstel langs economischen weg niet eens onder het oog zien. Wel hadden zij tot opdracht meer in 't bijzonder over politieke middelen te beraden, doch het is zeker reeds eene groote verdienste om niet te vervallen in de zelfs door economisten

nog aangehangen dwaling, dat herstel uit eene ernstige depressie vanzelf, langs economischen weg mogelijk is.

Wat nu de concrete grootte van het schuldvolumen in verhouding tot het volksvermogen aangaat, is deze moeilijk nauwkeurig te berekenen, doch weten wij met zekerheid dat de hoeveelheid vorderingsgeld het „eigen vrij vermogen" zeer aanzienlijk overtreft. In elders uit fiscale gegevens uitgevoerde berekeningen 1) is schrijver dezes tot het resultaat gekomen, dat het Nederlandsche netto-volksvermogen in 1929 globaal 18 à 20 miljard gulden moet hebben bedragen, waarin het vorderingsgeld (resp. schuld-volumen) voor minstens 14 á 15 miljard vertegenwoordigd was. Zoodat schuldvolumen en volksvermogen zich in ronde cijfers verhielden als 75 : 100.

Door berekening uit de gegevens der successie-belasting vonden wij over de vier jaren 1926-29 eene verhouding van 62 : 100. Geheel betrouwbaar zijn deze gegevens inderdaad niet, doch wel betrouwbaar is eene vergelijking met de precies op dezelfde wijze berekende verhouding over de vier jaren 1910-'13, toen zij 56 : 100 bedroeg. Hieruit volgt dat tijdens eene prijsrevolutie de toch reeds ongunstige verhouding tusschen schuld en eigen geld nog ongunstiger wordt.

Waar nu dergelijke verschijnselen in alle landen wel ongeveer evenwijdig loopen, mogen we aannemen dat in de meeste landen aan het einde der jongste hausse (1929) het schuldvolumen gevarieerd heeft tusschen 65-75% van het volksvermogen van dat jaar. Deze verhouding wordt tijdens de deflatie-periode nog ongunstiger tengevolge van de algemeene neiging den geldvorm te zoeken en zich van realiteiten te ontdoen ; de zg. vlucht uit de goederen in het geld. Tegelijkertijd is de geldwaarde volgens de boven geciteerde Nederlandsche cijfers gestegen van 100 tot 190, wanneer men de groothandelsprijzen, en van 100 tot 120 wanneer men het levensonderhoud als maatstaf neemt. Zoodat de eigenlijke ondernemende klassen te kampen hebben

1) Zie art. over den vermogenstoestand des Lands en de noodzakelijkheid van universeele schuldvermindering. De Economist, Mei 1933.

met elke belangengroep verschillend treffende geldwaarde-vermeerderingen van 20 tot 90%, of door elkaar rond 50%.

De hieruit voortvloeiende complicatie is deze, dat hetzelfde volksvermogen van vóór de deflatie, voor Nederland bijvoorbeeld te begrooten op 20 miljard, in het nieuwe geld met minstens 33% verminderd en op 13 miljard gekomen is, terwijl het oude schuldvolumen van 15 miljard in het nieuwe geld is blijven doorloopen en in nominaal bedrag intusschen bovendien nog hooger geworden is. Het schuldvolumen is dus grooter geworden dan het geheele volksvermogen en deze complicatie legt op de nieuwe productie een zoo zwaren last en ontmoedigt de loopkracht dermate, dat deze complicatie het hare er toe bijdraagt om de depressie zoolang te doen voortduren als de complicatie zelf bestaat.

Het spreekt vanzelf dat de Londensche Conferentie deze gewichtige complicatie onder het oog gaat zien. Tegen gezegd euvel kan redres gezocht worden in drieerlei richting : a in de richting nl. van stabilisate door vermindering der nominale schuldbedragen, b of door waarde-vermindering der geld-eenheid, c of in de richting van stimuleering van het prijsniveau. De deskundigen blijken, voor wat speciaal dit punt aangaat, te hebben geopteerd voor stabilisatie door rechtstreeksche schuldvermindering. Zij bevelen namelijk herziening der oorlogsschulden aan, benevens eene voor korte en lange internationale schulden verschillende regeling, waarbij rekening te houden is met de veranderde geldwaarde.

Ook hierin weerspiegelt zich het dubbelslachtig standpunt der deskundigen-commissie. Wanneer inderdaad het schuldvolumen een hinderpaal voor herstel geworden is, wat niet te betwijfelen valt, dan is dit niet enkel het geval met bepaalde onderdeelen daarvan, doch met het schuldvolumen in z'n geheel. Zoodat redres niet gezocht moet worden in partieele doch in universeele schuldvermindering. De oorzaak der complicatie schuilt immers niet uitsluitend in de innerlijke merites der schulden, doch in het enkele feit van het ingezakt prijsniveau, tengevolge waarvan de reeele schulddruk is toegenomen van 100: 150, zoodat de nominale bedragen van alle schulden met

33% verminderd moet worden om ze in den vroegeren toestand te herstellen.

Zeer zeker zijn rentegevende oorlogsleeningen absurd, misleidend en ontwrichtend, doch zij zijn dit niet in meerdere mate dan andere schulden wegens improductieve uitgaven, zooals begrootingstekorten. Ook zijn internationale niet-liquideerbare schulden eene belemmering voor het internationaal goederen- en kapitaalverkeer, doch op den keper beschouwd zijn zij dit niet in veel erger mate dan de in alle landen te hooge binnenlandsche schulden. Wanneer het dus bleef bij partieele vermindering van deze bepaalde schulden, dan zou er nog niet veel bereikt zijn in de richting van herstel. Integendeel zouden dergelijke eenzijdige schuldverminderingen de ontwrichting nog kunnen vergrooten, omdat zij noodzakelijk de positie der getroffen crediteuren, hetzij staten of particulieren, moeten bemoeilijken, wat weer aanleiding kan geven tot binnenlandsche inzinking en dus tot verdere belemmering van den internationalen ruil. Dit is slechts te voorkomen door universeele schuldvermindering, waardoor de positie der crediteuren, die immers op hunne beurt meestal tegelijk debiteur zijn, in dezelfde mate verlicht wordt als die der debiteuren.

Het Loon-volumen als depressie-factor

Wil men herstel zoeken in de richting van stabilisatie op het verlaagd prijsniveau — en iedereen zal toegeven dat dit in zich de gezondste manier is —, dan mag men zich niet beperken tot aanpassing der nominale schuldbedragen aan den nieuwen prijsstand, doch dan behooren ook alle overige oude conventioneele verplichtingen, met name loonen, salarissen, huren, pachten, e.d., op dezelfde wijze te worden aangepast.

De invloed van den traag bewegenden loonstandaard is overigens beter bekend dan die van andere depressiefactoren, al wordt te dezen aanzien in den regel overdreven. Elders 1) hebben wij eene becijferde vergelijking gemaakt tusschen den invloed van den schuld-factor en die van den loon-factor, en zijn daarbij tot de conclusie gekomen, dat

1) In het reeds geciteerd Economist-artikel van Mei 1933.

de deprimeerende werking van den schuld-factor grooter is dan die van den loon-factor. Gegeven den vermogenstoestand in Nederland, zou behoud van het nominaal schuldvolumen van 1929 bij stabilisatie van het economisch leven op het inmiddels verlaagd prijsniveau, op de nieuwe productie een e x t r a-druk leggen van 700 miljoen gulden 's jaars aan rente en aflossing. Bij behoud van den nominalen loonstandaard van 1929 zou onder dezelfde condities een extra-loondruk ontstaan van 560 miljoen gld. 's jaars ; samen 1.260 miljoen gulden 's jaars.

Onder de zooeven genoemde condities moet het geheele volksinkomen van Nederland, dat in 1929 rond 5 miljard gulden bedroeg, tengevolge van de veranderde geldwaarde met 33% dalen tot 3.340 miljoen gld. Bij de tegenwoordige economische structuur der maatschappij bestaat het volksinkomen voor ruim de helft uit n o r m a l e loonen en renten. Er zou dus nog ongeveer 1.600 miljoen overblijven van alle overige inkomen-categories. En hieruit zouden dan de zooeven genoemde 1.260 miljoen geperst moeten worden wegens e x t r a schuld- en loondruk. Dit is een tastbare onmogelijkheid, zoodat stabilisatie z o n d e r g e l ij k t ij d i g e s c h u l d - e n l o o n v e r m i n d e r i n g materieel uitgesloten is.

De voorbereiders der Londensche Conferentie hebben het loonvraagstuk niet uitdrukkelijk behandeld, waarschijnlijk omdat zij het als taak der Conferentie beschouwd hebben slechts over die punten te beraadslagen, welke tot internationale regelingen kunnen leiden. Dit standpunt is onjuist, omdat de eenig mogelijke internationale oplossing der moeilijkheden bestaat in de nationale oplossingen der afzonderlijke staten. Bovendien is dit standpunt ook niet consequent volgehouden, omdat andere binnenlandsche vraagstukken wèl uitdrukkelijk genoemd zijn.

In elk geval heeft de voorbereidingscommissie door niet uitdrukkelijk de universeele noodzakelijkheid te erkennen van loonsvermindering en van het blijvend onttrekken der loonbepaling aan den funesten politieken invloed van het syndicalisme, de politiek van stabilisatie verzwakt en voet gegeven aan een bepaalden vorm van inflatie, namelijk die welke geen einde heeft en daarom ook geen uitkomst biedt.

Openbare uitgaven als depressie-factor

Over den invloed der openbare uitgaven, die een der wezenlijke kernen van alle hedendaagsche moeilijkheden uitmaken, kunnen wij thans kort zijn, omdat deze aangelegenheid in een ander verband reeds uitvoerig ter sprake gebracht is. 1) Te dier plaatse werd door berekening uit het fiscaal geconstateerd volksinkomen van Nederland gevonden, dat vóór den oorlog het totaal van alle openbare uitgaven 34% van dat inkomen uitmaakte ; in de vier oorlogsjaren 1914-18 was dit gemiddeld 48% en in de periode der sociale terreur 1919-29 gemiddeld 65%. Waar het er thans niet om gaat deze cijfers onderling te vergelijken, doch om den toegenomen druk der openbare uitgaven onder invloed der prijsdaling te beschouwen, moeten we niet van het fiscaal doch van het w e r k e l ij k volksinkomen uitgaan, dat hooger is. Na het aanbrengen eener redelijke correctie naar boven van het volksinkomen, komen we tot eene correctie naar beneden van de zooeven genoemde verhoudingscijfers als volgt : 1913 : 27%, 1914-18 : 39%, 1919-29 : 53%. Het volumen van openbare uitgaven is dus sedert den oorlog verdubbeld en bedraagt nu reeds sedert 1918 gemiddeld ruim de helft van het w e r k e l ij k volksinkomen.

Laten wij nu ook deze zaak, evenals de andere depressiefactoren, weer eens bekijken als politiek stabilisatie-procédé. Wanneer de normale bedrijvigheid van 1929 zich herstelt op basis van het nieuw prijsniveau, dan wordt hetzelfde volksinkomen van 1929 ad rond 5 miljard gulden voortaan ook uitgedrukt door een geldcijfer dat gemiddeld 33% lager is, dus door 3.340 miljoen gld.

De openbare uitgaven van staat, provincies en gemeenten bedroegen in 1929 rond 2 miljard gld. of ongeveer 40% van het werkelijk volksinkomen ; dit is toevallig het laagste percentage sedert 1916, en ook aanmerkelijk lager dan het gemiddelde der 11 jarige periode 1919-29. Sedert zijn onder invloed van het verlaagd prijsniveau sommige overheidsdiensten automatisch goedkooper geworden. De reglementair gebonden salarissen, pensioenen e.d. zijn echter onvoldoende gedaald, terwijl de over-

1) Zie art. Crisis of Chaos ? in De Gids van Nov. '32.

heidsbemoeienis zich als een kwaadaardige polyp is blijven uitbreiden. Daarbij komt dat de overheid in vier depressie-jaren financieel sterk is achteruitgeboerd, zoodat in de eerstkomende jaren een achterstand valt in te halen, die hoogstwaarschijnlijk de werkelijke bezuinigingen zal overtreffen. Het absoluut bedrag der openbare uitgaven zal dus ná 1929 weer met enkele honderden miljoenen zijn opgeloopen en zal zich nog enkele jaren op dat peil handhaven. 1)

Herstel langs den weg van stabilisatie houdt dus in, dat de openbare uitgaven onmiddellijk moeten worden teruggebracht tot hoogstens 50% van het nieuw inkomen ad 3.340 miljoen of tot 1670 miljoen gld. Vergeleken met 1929 moet er dus van nu af op de openbare budgetten 330 miljoen gld. bezuinigd worden, plus het geheele bedrag waarmee sedert 1929 de 2.000 miljoen zijn overschreden, en dat waarschijnlijk over de 300 miljoen bedraagt. Eene onmiddellijke bezuiniging van 630 miljoen gulden is als eene onmogelijkheid te beschouwen. Bijgevolg is herstel door stabilisatie ook als eene onmogelijkheid te beschouwen.

Hierbij komt nog, dat vermindering van het nominaal bedrag der openbare uitgaven tot het percentage van het volksinkomen van vóór de depressie nog niet afdoende is, omdat dit percentage toen reeds veel te hoog was. Het doen van openbare uit-

---

1) Volgens de pas gepubliceerde miljoenen-nota bedroeg de gewone dienst der rijksuitgaven in 1930 tot 1933 resp. : 608, 603, 593, 572 miljoen gld. en zijn deze voor 1934 begroot op 730 miljoen gld. Zeer waarschijnlijk zijn intusschen de gemeente-uitgaven in nog sterker mate gestegen. Laten wij eens aannemen dat het totaal der openbare uitgaven met 300 miljoen gld. is toegenomen, dan zou dit voor 1934 bedragen rond 2 miljard plus 300 miljoen is 2.300 miljoen gld. Hierbij komen nog de kosten der crisispolitiek, welke buiten de begrooting om, door het publiek gedragen worden en die meer dan 200 miljoen gld. beloopen. Totaal 2.500 miljoen gld.

Bij stabilisatie van het lager prijsniveau moet het volksinkomen overeenkomstig de gestegen geldwaarde met 33% dalen in vergelijking met 1929 en dus van 5.000 miljoen tot 3.340 miljoen verminderen. De openbare uitgaven zouden dan bijgevolg 75% van het werkelijk volksinkomen uitmaken. Stabilisatie is bijgevolg niet enkel eene onmogelijkheid, doch het is zelfs waanzinnig om daaraan te denken.

gaven tot gemiddeld 53% van het volksinkomen gedurende een reeks achtereenvolgende jaren, is namelijk enkel mogelijk door voortdurende inflatie, die het te hooge percentage telkens automatisch tot een normaal percentage neerdrukt. Blijft de uitzetting van openbare uitgaven gelijken tred houden met de inflatie, dan moet eene inflatie zonder einde hiervan het gevolg zijn. In de gegeven omstandigheden beteekent daarom vermindering der openbare uitgaven met ruim 600 miljoen gld. of ruim 30%, nog geen stabilisatie doch inflatie, omdat dan door nieuwe verheffing van het prijsniveau het percentage beneden 53% van het volksinkomen neergedrukt moet worden. Hoever dit wel zou moeten worden teruggebracht in de richting van het voor-oorlogs-percentage om langs den weg van stabilisatie uit de depressie te kunnen geraken, is moeilijk aan te geven. Zonder vrees voor tegenspraak nemen wij a-priori aan, dat in een staat waar de behoeften-bevrediging nog voor het overgroote deel door het vrij verkeer verzorgd moet worden, de publieke administratie geen 53% van het volksinkomen mag opslokken. Dit percentage mag niet veel hooger zijn dan de traditie als juist en mogelijk heeft aangewezen, dus ongeveer 27% zooals het vóór den oorlog was. Laten we eens aannemen dat de terugweg van 53% naar 27% slechts halverwege behoefde te worden afgelegd om nog door stabilisatie uit het moeras te komen, dan moesten voortaan de openbare uitgaven verminderd worden tot 40% van het nieuwe volksinkomen ad 3.340 miljoen of tot 1.336 miljoen. Dan zou eene bezuiniging op de openbare budgetten van méér dan 1 miljard gulden, of vermindering dier budgetten tot beneden de helft noodig zijn ; en niet in den loop van jaren, doch aanstonds. Bij de gegeven politieke constellatie is dit uitgesloten. Bijgevolg is ook economisch herstel door stabilisatie materieel uitgesloten.

Door de meergenoemde deskundigen-commissie, die geen enkel punt à-fond behandeld heeft, worden de openbare uitgaven niet genoemd als een der belangrijkste oorzaken van de moeilijkheden. Zij worden slechts genoemd in verband met de zaak der vaste valuta, waartoe evenwicht in het openbaar financie-wezen van elk land noodzakelijk geacht wordt. Hierdoor

wordt echter eene onjuiste voorstelling van de zaak gewekt, want economisch bekeken is het evenwicht eene betrekkelijk ondergeschikte kwestie. Doch op welk hoogtepeil van openbare uitgaven in verhouding tot het volksinkomen het evenwicht bereikt wordt, is van domineerend belang.

* * *

Tijdens het opmaken dezer pagina's verscheen de Nederlandsche Troonrede. Zij maakt den indruk dat de regeering zich zeer bewust op het standpunt van stabilisatie plaatst. Zij kiest voortaan die politiek, welke in onze verhandeling principieel de beste en in de gegeven omstandigheden praktisch onmogelijk genoemd wordt. De regeering heeft dus nu, nu vier jaar, het roer principieel omgegooid want de vorige politiek streefde naar het verwekken van inflatie, door de vroegere duurte met bureaucratische middelen successievelijk te herstellen. Nu had men mogen verwachten, dat tegelijk met de wijziging van standpunt ook de liquidatie der vroegere crisispolitiek ware aangekondigd, doch deze blijft van kracht en wordt met wat meer systeem voortgezet. Daar n a a s t worden eenige deflatie-maatregelen aangekondigd, welke echter te eenenmale onvoldoende zijn.

Wanneer men de Troonrede, de miljoenen-nota en de financieele positie van alle Nederlandsche gemeenten met elkaar in verband brengt, dan ziet men tegelijk het juist beginsel van stabilisatie en de volstrekte onmogelijkheid om dat juist beginsel te volgen. In verband beschouwd maken de aangegeven middelen den indruk, met enkele soeplepels de Zuiderzee te willen leegscheppen. En dan scheppen de meeste lepels nog water van de Noordzee i n de Zuiderzee, in plaats van er uit. Want de zoogenaamde deflatie-maatregelen v e r h o o g e n het totaal der publieke uitgaven, terwijl eene vermindering met 30% voor stabilisatie nog onvoldoende is. De regeering w i l stabilisatie, doch p l e e g t daartoe inflatie.

Er is dan ook niet veel staatsmans-inzicht noodig om nu reeds met volstrekte zekerheid aan te zeggen, dat die politiek mislukt en dat Colijn zijn werk niet ten einde brengt. Dit moet uitloopen op s t a b i l i s a t i e d e r d e p r e s s i e , waar

de defaitisten heensturen om het corrupt regime waarin zij parasiteeren te redden. En om dezen economischen zelfmoord, in het belang eener kleine parasitaire kaste, aan ons volk te kunnen voltrekken, schijnt de Nederlandsche delegatie het oorbaar geacht te hebben in Londen op mislukking der internationale besprekingen aan te leggen.

Na deze Troonrede kan het kabinet-Colijn nog slechts één ding in het belang des lands doen : namelijk zonder verwijl zijn taak neerleggen en overlaten aan hen, die door God's wijze Voorzienigheid te rechter tijd geroepen zijn ons arme volk uit dezen grooten nood te redden.

III

OVER VALUTA-STABILISATIE IN HET BIJZONDER.

De valuta-kwestie is een vraagstuk met twee economisch-onbekenden: prijsniveau en geld. Vandaar dat in deze materie nog geen definitieve wetenschap of algemeen gehuldigde common sense bestaat. Men behelpt zich op dit terrein gewoonlijk door twee axioma's te stellen: dat eene vaste valuta begeerenswaardig in zichzef is en dat vaste valuta en gouden standaard synonieme realiteiten zijn.

Met vaste valuta kunnen twee dingen bedoeld zijn: eene waardevaste geldeenheid ten opzichte van de goederen, of ten opzichte van buitenlandsch geld. Waarde-vast geld ten opzichte van de goederen heeft historisch nooit bestaan en is krachtens zijn natuur onbestaanbaar. Laten wij dus aannemen dat zij, die naar eene vaste valuta streven, daarmee bedoelen eene waarde-vaste nationale geldeenheid, uitgedrukt in buitenlandsch geld. Nu heeft de gouden standaard onder meer ten doel de waarde der landsvaluta in buitenlandsch geld te fixeeren (stabiele wisselkoersen), zoodat praktisch de beide boven gestelde axioma's tot dit éene versmolten worden: dat de gouden standaard eene vaste valuta schept en daarom in zich wenschelijk is.

Tot onzen spijt moeten wij hier dadelijk eene illusie verstoren. Wanneer waarde-vast geld ten opzichte van goederen onbestaanbaar is, dan moet noodzakelijk waarde-vast lands-geld ten opzicht van buitenlandsch geld eene hoogst precaire zaak zijn, omdat in elk land het geld eene bijzondere waarde-beweging t.o.v. goederen ondergaat, die in de verschillende landen niet noodzakelijk gelijk en in den regel zelfs ongelijk is. Behalve de innerlijke of koopwaarde van het geld in de verschillende landen, is er nog een bijkomstige factor, die invloed uitoefent op de waarde der landsvaluta's ten opzichte van elkaar, nl. de positie der internationale betalingsbalans. Het is zonder meer duidelijk dat de eerstgenoemde invloed van domineerenden, de tweede invloed van ondergeschikten aard is. Vandaar dat met kunstmatige manipulaties veel moeilijker correcties aangebracht kunnen wor-

den in de innerlijke koopwaarde van het geld, die bepaald wordt door de gezamenlijke binnenlandsche prijzen van alle goederen (prijsniveau), dan in de waarde van het landsgeld in het international verkeer, voor zoover deze bepaald wordt door internationale vraag en aanbod van geld. Deze laatste invloed kan op verschillende manieren weggemanipuleerd worden, die alle neerkomen op kunstmatige vergrooting of verkleining van de vraag naar, resp. aanbod van landsgeld in het internationaal verkeer. De gouden standaard beoogt nu de waarde van het landsgeld te manipuleeren, niet naar zijn innerlijke koopwaarde ten opzichte van die van buitenlandsch geld, doch naar den toevalligen stand der betalingsbalans. 1) Door het apparaat van den gouden standaard kan wel de kleine invloed op de internationale waarde van het landsgeld worden geneutraliseerd, doch de groote en overwegende invloed niet.

Gegeven een toestand van zwevende valuta of niet-stabiele wisselkoersen, zooals die thans in bijna de geheele wereld bestaat, wil valuta-stabilisatie zeggen : officieele prijszetting van binnenlandsch geld in vreemd geld. Men kent de groote moeilijkheden, welke verbonden zijn aan politieke prijszetting van bepaalde niet-gemonopoliseerde artikelen. Wanneer prijszetting van één enkel artikel reeds zoo moeilijk is, dan moet de prijszetting der geld-eenheid, die bepaald wordt door de prijzen van alle artikelen zonder uitzondering, wel een hopelooze zaak zijn.

Waarschijnlijk zal men hiertegen aanvoeren, dat er toch een tijdperk van ruim een halve eeuw met gestabiliseerde valuta's geweest is en dat het inderdaad aan de bankpolitiek van geoctrooieerde circulatie-banken, die het apparaat van den gouden standaard hadden te hanteeren, gelukt is de eenmaal geregelde prijszetting van het geld in het internationaal verkeer inderdaad te handhaven. Hierop kan geantwoord worden, dat het in andere

---

1) Volgens de klassieke leer der wisselkoersen wordt door deze manipulatie tegelijk de innerlijke koopwaarde van het geld in het binnenlandsch verkeer gecorrigeerd. Deze leer is echter in zoover onjuist. Zij steunt op onjuiste opvattingen aangaande prijsniveau en geld, waarop boven gezinspeeld wordt.

tijdperken der economische geschiedenis ook gelukt is prijszettingen van bepaalde artikelen langen tijd te handhaven, terwijl dat nu met dezelfde artikelen niet meer mogelijk zou zijn, zoodat uit een bepaald experiment geen generaliseerende conclusie getrokken mag worden. Verder valt op te merken, dat, geografisch bekeken, het stelsel van vaste valuta's door middel van den gouden standaard in een aantal landen wèl en in een aantal landen niet gelukt is; en dat, historisch bekeken, in de duizenden jaren omvattende geschiedenis van het geldwezen, dit bepaald geldstelsel in een aantal landen van ongeveer 1850—1910 wel goed voldaan heeft, doch dat sedert 1918 dit zelfde geldstelsel volstrekt onmachtig bleek om eene vaste valuta te handhaven.

Blijkbaar moeten de omstandigheden gunstig zijn voor vaste valuta's, anders is fixeering doelloos en zijn geldstelsel en bankpolitiek om haar te handhaven werkeloos. Zoodat de vraag, die de Londensche Conferentie zal beheerschen, eigenlijk hierop neer komt, of de huidige omstandigheden gunstig zijn voor vaste valuta's, en niet of deze in abstracto al dan niet gewenscht zijn.

De omstandigheden zijn gunstig voor stabiele valuta's: óf in een tijdperk met zekere mate van algemeene economische stabiliteit, wanneer het prijsniveau niet noemenswaardig door buiten-economische factoren in heftige beweging gebracht wordt; of zelfs bij heftige prijsbewegingen, mits deze in alle landen precies dezelfde proporties aannemen, wat in den regel niet het geval is. Wij leven nu in waarschijnlijk de ernstigste prijsrevolutie, die de geschiedenis gekend heeft. Ergo zijn op dit oogenblik de omstandigheden voor vaste valuta's wel de denkbaar ongunstigste.

Eene in het internationaal verkeer vaste valuta *veronderstelt* namelijk zekere mate van economische stabiliteit; die zij op haar beurt wel kan helpen in stand houden, doch nooit uit eigen kracht kan brengen. Het is er mee als met waarde-vast geld als zoodanig. Geld kan wel door toevallige omstandigheden een tijdlang feitelijk waarde-vast zijn, doch een geldstelsel dat uit zichzelf waardevast geld waarborgt heeft historisch nooit bestaan en is van nature onbestaanbaar. Zoo is ook een geldstelsel dat uitzichzelf waarde-vastheid van het landsgeld in vreemd geld

(stabiele wisselkoersen) waarborgt, een hersenschim. Onverschillig of in de gegeven tijdsomstandigheden het economisch herstel gevonden zal worden in de richting van stabilisatie op het lager prijsniveau, of van reflatie naar het voorafgaand hooger prijsniveau, in beide gevallen zal herstel van den gouden standaard de laatste sluitsteen en niet de eerste hoeksteen van het geheele hervormingsplan moeten uitmaken. De beide in Londen tegenover elkaar staande partijen hebben er precies hetzelfde belang bij om de valuta-kwestie slechts aan te raken, nadat over een aantal andere punten accoord verkregen is.

De Londensche Conferentie schijnt echter deze zaak in het middenpunt der discussies te gaan plaatsen, en indien zij dit doet is haar werk van te voren tot onvruchtbaarheid gedoemd. De deskundigen hebben nl. de noodzakelijkheid van herstel van den vrijen gouden standaard geproklameerd. Ondoordacht zijn zij hierbij evenwel niet te werk gegaan, want goed geteld worden minstens een tiental voorwaarden opgesomd waaraan voldoen zal moeten worden, vooraleer de normale functioneering van den vrijen gouden standaard weer mogelijk is. Die voorwaarden zijn: regeling der oorlogsschulden, bevrijding van het internationaal goederen verkeer, idem van het internationaal kapitaal-verkeer, evenwicht in de openbare financien, liberale goud- en crediet-politiek van den kant der crediteurstaten, verminderde goud-dekking, gewijzigde voortzetting der deviezen-politiek, samenwerking der centrale banken en onttrekken der circulatie-banken aan politieke invloeden.

Enkele dezer punten zijn boven reeds ter sprake gebracht, waarbij wij ons niet konden onttrekken aan den indruk, dat de deskundigen wel eene wat beperkte opvatting hebben van de moeilijkheden, die aan economisch herstel en dus aan valuta-herstel in den weg staan. Enkele andere punten van technischen aard ter zijde latend, is het niet zonder belang even stil te staan bij den eisch van politieke neutraliteit der circulatie-banken. Strikt genomen bevat deze eisch eene innerlijke tegenspraak, daar immers de geoctrooieerde circulatie-banken uitsluitend in het leven geroepen zijn om zekere politieke controle uit te oefe-

nen op het vrij economisch verkeer. Het zal echter voor iedereen wel duidelijk zijn, waar de schoen wringt. Onder invloed van het marxistisch staatkundig en sociaal regime der laatste twintig jaar, is van die controle niet veel meer overgebleven; is de centrale bank van karakter veranderd; is zij meer en meer staatsbankier geworden; hebben de bankbiljetten langzamerhand het karakter van muntbiljetten aangenomen en kon het apparaat van den gouden standaard niet meer normaal functioneeren. De gestelde eisch had daarom beter kunnen luiden: herstel van den gouden standaard door herstel der vroegere politieke betrekkingen tusschen de circulatie-bank en de economische maatschappij. Of nog duidelijker: herstel van den gouden standaard na wijziging van het tegenwoordig politiek en sociaal regime. En aangezien dit laatste niet over nacht gebeuren kan, had de proclomatie: „de vrije gouden standaard de eenig mogelijke internationale muntstandaard", in minder dubbelzinnige termen behooren te luiden: „in de gegeven tijdsomstandigheden is de vrije gouden standaard, die een gezond geldwezen veronderstelt, een onmogelijke internationale muntstandaard."

Op dit standpunt, dat aan duidelijkheid niet te wenschen over laat, bevinden wij ons in goed gezelschap. De in het jaar 1920 te Brussel gehouden Financieele Conferentie, stond voor dezelfde vraagstukken als de Londensche Conferentie. Ten aanzien van valuta-stabilisatie luidde hare, door onzen landgenoot Mr. G. Vissering geinspireerde conclusie: „dat het ten zeerste gewenscht is, dat de landen die zich van den effectieven gouden standaard verwijderd hebben, daartoe terugkeeren Het is onmogelijk te zeggen, hoe of wanneer alle oudere landen in staat zullen zijn terug te keeren tot hun vroeger stelsel van effectieven gouden standaard, of hoe lang het zou duren voor de nieuw-gevormde landen, om zulk een gouden standaard te vestigen. Maar naar onze meening heeft het geen nut te trachten de waarde-verhouding van het bestaande fiduciaire geld vast te stellen op den basis van zijn nominale goudwaarde, want, tenzij de omstandigheden in het land in kwestie voldoende gunstig

zijn, om het vaststellen van deze verhouding overbodig te maken, zou de verhouding zich toch niet kunnen handhaven." 1)

Kort en bondig was het standpunt dier Conferentie: de gouden standaard, hoewel wenschelijk, is voorhands niet mogelijk. Zij beoordeelde den toestand kort na het einde van den oorlog, die wel een hevigen doch slechts een voorbijgaand ongunstigen invloed op den economischen toestand had uitgeoefend. Had diezelfde Conferentie de oneindig méér ruïneuze uitwerking van dertien jaar sociale politiek en parlementaire decadentie kunnen observeeren, dan zou hare conclusie vandaag ongetwijfeld geluid hebben: de effectieve gouden standaard, hoewel in abstracto wenschelijk, is onder het huidig marxistisch regime volstrekt uitgesloten.

Ondanks dit principieel bezwaar en ondanks de duidelijke aanwijzing der feiten, die sedert twintig jaar al bijzonder ongunstig zijn voor vaste valuta's, ligt het wel in den geest van onzen slappen tijd, om toch maar weer eens eene valuta-stabilisatie te beproeven, in de hoop dat zij evenals die van na 1920 het wel een paar jaar zal houden. Een soort struisvogelpolitiek, die voor de hand ligt zoodra de groote hervormingen geschuwd worden. Er zijn evenwel momenteel ook nog praktische bezwaren, die beletten om valuta-stabilisatie tot voorwerp van internationale overeenkomst te maken. Het belanggenconflict tusschen de goudlanden en de zg. sterlinglanden staat daartoe in den weg.

Landen die den gouden standaard hebben losgelaten (type Engeland), die den gouden standaard door deviezen-controle officieel en kunstmatig intact gehouden hebben (type-Duitschland) en die zoolang het toeval wil nog den gouden standaard hebben (type Amerika en Nederland 2), hebben alle drie een verschillend belang bij valuta-stabilisatie. Wanneer de sterling-

---

1) Zie Mr. G. Vissering, De Problemen van Geldwezen en Wisselkoersen, 's Gravenhage 1924, blz. 75.

2) Nogmaals zij er aan herinnerd dat dit geschreven werd vóór de dollar-depreciatie en de Londensche Conferentie, zoodat tot en met het vierde hoofdstuk die Conferentie als eene toekomstige gebeurtenis wordt voorgesteld.

landen op dit moment op ongeveer de tegenwoordige wisselnoteeringen hunne valuta ginngen stabiliseeren, zouden zij daardoor aan de overige landen geen goeden dienst bewijzen. Aan landen als Duitschland niet, zoolang de deflatie van schulden, productiekosten en openbare uitgaven nog onvoldoende is doorgevoerd; aan landen als Amerika niet zoolang de reflatie-politiek nog zoo weinig vorderingen maakt, en zeer speciaal aan een land als Nederland niet, dat nog niet eens aan het nadenken over eene positief gerichte crisispolitiek toe is en dat nog dommelt in de armen van het blinde toeval. Hoezeer de sterlinglanden zich ook bewust zullen zijn van hunne sterkere positie en van de benauwing waarin zij de goudlanden door stabilisatie zouden drijven, wanneer werkelijk herleving van zaken daarop volgde, zullen zij van den anderen kant er toch met recht aan twijfelen of zij zichzelf met valuta-stabilisatie wel een goeden dienst bewijzen, omdat consolideering en voortzetting der moeilijkheden in de goudlanden toch moeilijk hun handel met die landen bevorderen kan. Daarom zullen zij liever die goudlanden zich eerst nader laten verklaren omtrent hunne kansen in de richting van devalvatie der schulden, loonen, openbare uitgaven, e.d., of in de richting van reflatie. En aangezien hier nog zooveel onzekere factoren zijn en de beide richtingen bovendien nog diametraal tegenovergesteld zijn, zullen zij van de goudlanden waarschijnlijk eischen, dat deze landen beginnen te doen wat zij indertijd gedaan hebben, nl. eerst den gouden standaard loslaten om hem daarna opnieuw op een andere nominale geldwaarde te herstellen. Dergelijke maatregel zou dan veel overeenkomst hebben met dien welke onder het ancien regime genoemd werd: „décrier la monnaie", hierin bestaande dat bijvoorbeeld aan 4 wettelijke munten van vandaag, morgen de wettelijke waarde van 3 dezelfde munten werd toegekend. Deze soort „muntverzwakking" verschilt slechts hierin van onze tegenwoordige valuta-depreciaties, dat daarbij depreciatie en stabilisatie op hetzelfde moment vallen, terwijl in onzen tijd daartusschen eene periode van zwevende valuta ligt. In onze dagen, die rijker aan woorden dan aan begrippen zijn, spreekt men veel over „gecontroleerde inflatie", doch wij hebben niet kunnen ontdekken, wat daarmee bedoeld wordt. Muntverzwakking of

decri de la monnaie, volgens recept van het ancien regime, zou men gecontroleerde inflatie kunnen noemen.

* * *

Een internationaal accoord inzake herstel van den gouden standaard veronderstelt in de gegeven omstandigheden: óf een voorafgaande internationaal overeenstemmende politiek van stabilisatie op het verlaagd prijsniveau, of voorafgaande internationaal gecoördineerde pogingen tot reflatie van het prijsniveau. Doch zelfs een posterieur valuta-accoord zou nog op onoverkomelijke moeilijkheden stuiten, omdat dit voor de sterlinglanden noodzakelijk stabilisatie op ongeveer de momenteele wisselkoersen beteekent, zoodat het voor sommige goudlanden, willen zij niet in onvoordeelige conditie komen ten opzichte van landen met gedeprecieerd geld, wel moet neerkomen op muntverzwakking in een of anderen vorm. En aangezien deze manipulatie in de geschiedenis niet erg goed befaamd is, zal men thans dit oud paard moeilijk van stal durven halen.

Blijft slechts over, dat op de Londensche Conferentie geen accoord inzake valuta-stabilisatie gesloten wordt — waaromtrent overigens geen enkele ingewijde in dubio zal verkeeren —, en dat eene resolutie wordt aangenomen welke die van de Brusselsche Conferentie van het jaar 1920 dekt, hierop neerkomend, dat de vrije gouden standaard wel wenschelijk is, doch zal moeten wachten tot tijd en wijle de politieke en sociale omstandigheden gunstig zijn ; dus totdat het marxistisch regime tot het verleden behoort.

Niettemin kunnen besprekingen van dit belangrijk punt toch zeer vruchtbaar zijn, inzoover zij aantoonen dat alle overige hervormingen vooraf moeten gaan en dat de internationale maatschappij precies zoo lang met valuta-moeilijkheden te kampen zal hebben als de slechte oorzaken, die haar in het leven riepen, werkzaam blijven. Dergelijk, hoewel negatief resultaat zou vele oogen kunnen openen ; mits men toch in God's naam de valuta-moeilijkheden niet aan economische oorzaken ga toeschrijven of van economische krachten uitkomst ga hopen.

Want dan zou men een menschenleeftijd op uitkomst moeten wachten.

Volgens oude wijsheid zijn slechte financien altijd het gevolg van slechte politiek. Moge de nieuwe economie, die het geld behoort te verklaren uit het prijsniveau en het prijsniveau uit zijne geestelijke oorzaken, die oude wijsheid weer ingang doen vinden in dezen nieuwen vorm, dat ernstige en gevaarlijke prijsbewegingen altijd het gevolg zijn van politieke en nooit van economische oorzaken. Heeft de politiek ons in moeilijkheden gebracht, zoo kan ook alleen de politiek, maar dan eene gewijzigde !, uitkomst brengen. Want, om eens in schriftuurlijke taal te spreken, wij leven niet meer onder de economische wet, doch onder de politieke wet.

IV

HERSTEL LANGS DEN WEG VAN DEN GERINGSTEN WEERSTAND ; INFLATIE MET EN ZONDER EINDE

Zijn de voorafgaande, uit de historie en de innerlijke werkelijkheid der dingen puttende, beschouwingen juist, dan is het niet langs economischen, doch enkel langs politieken weg mogelijk om op korten termijn uit eene ernstige depressie te geraken. De politieke weg nu heeft twee richtingen : a door stabilisatie op het lager prijsniveau de economische wet weer in te schakelen ; b door nieuwe inflatie eene voorloopige oplossing aan de moeilijkheden te geven om daarna de politieke invloeden op het prijsniveau geleidelijk uit te schakelen en de prijsbeweging weer onder de economische wet te brengen.

Wij hebben geen oogenblik onze voorkeur verborgen voor den weg van stabilisatie, die in zich de eenige juiste weg tot herstel is, en die niet de moeilijkheden of de oplossing der moeilijkheden naar een lateren tijd verschuift, zooals de andere weg doet. Ten deze verschillen wij echter van opvatting met sommigen die meenen, dat stabilisatie eene *economische* oplossing der moeilijkheden is, in tegenstelling met inflatie, die zij als eene politieke en daarom ongezonde en onnatuurlijke oplossing zien. Want het tegendeel is het geval. Stabilisatie eischt een veel dieper *politiek* ingrijpen dan inflatie en heeft bijgevolg een veel meer bureaucratisch en „planwirtschaftlich" karakter dan eene inflatie-politiek.

Immers is voor stabilisatie in de gegeven omstandigheden niet minder noodig dan o.a.: Vermindering der openbare uitgaven met minstens de helft van het tegenwoordig bedrag. Dit stuit niet enkel af op de tegenwerking van het bureaucratisch apparaat, maar ook op de honderden provinciale en gemeentelijke besturen en op de duizenden vertegenwoordigers in die openbare besturen, welke de centrale wetgever slechts zijdelings of in het geheel niet onder bedwang heeft. Stabilisatie veronderstelt daarom tevens herziening van het geheele staats- en administratief recht en het muilkorven der politieke partijen ; en dit alles

op zeer korten termijn. Voor stabilisatie is verder noodig beteugeling van politieke inkomen-agitaties, in het bijzonder van de loon-acties der vakvereenigingen. En aangezien dit niet enkel op negatieve of op eenzijdige wijze mag gebeuren, veronderstelt dat de opbouw van eene geheel nieuwe sociale organisatie. Dus is voor stabilisatie ook nog noodig eene incidenteele herziening van het geheel van burgerlijke overeenkomsten, speciaal van oude geldcontracten (schuldvermindering), loon-, huur-, pachtcontracten e.d. Dit kan niet gebeuren door enkele los van elkaar staande decreten, doch door een zeer ingewikkeld stelsel van bij elkaar passende het geheele economisch leven omvattende maatregelen. Zoo dat alle volksgroepen op nieuwe condities van prijzen, productie-kosten en inkomens van boven af a.h.w. opnieuw in bedrijf geïnvesteerd worden. En deze binnenlandsche directie veronderstelt weer een ingewikkeld stelsel van correctieve invoerrechten, contingenteeringen en prijscontrole ten aanzien van het economisch verkeer met het buitenland.

Eene inflatie-politiek daarentegen is veel minder op den man af gericht en kan daarom veel algemeener en eenvoudiger van aard zijn. Zij behoeft niet meer te omvatten dan verandering van wettelijke geld-eenheid, opzettelijke credietverruiming en controle van het internationaal geld- en goederenverkeer door middel van een valuta-manipulatiefonds. Voor de rest zorgt het publiek zelf. Aan inflatie-pogingen verleenen namelijk alle krachten der vrije maatschappij medewerking ; aan stabilisatie-pogingen verleenen alle krachten der vrije maatschappij tegenwerking. Immers kan onder omstandigheden nominale loonverlaging voor arbeiders en schuldvermindering voor crediteuren voordeelig zijn. Toch zullen deze groote categorieën zich tegen dergelijke stabilisatie op lagere cijfers verzetten en beide groepen zullen de voor hen zoo nadeelige inflatie toejuichen en in de hand werken zooveel in hun vermogen ligt.

Stabilisatie-pogingen hebben een min of meer revolutionair karakter ; zij beteekenen plotselinge en ingrijpende verandering van politiek, sociaal en economisch regime. Inflatie-pogingen laten het actueel regime ongemoeid ; of liever zij verschuiven de noodzakelijkheid van verandering naar later.

Terecht heeft men opgemerkt, dat inflatie de manier is om

langs den weg van den geringsten weerstand uit eene depressie te komen. Doch zeer ten onrechte wordt deze weg *op dien grond* voorgesteld als een slechte weg. Zonderling genoeg wordt dit argument gewoonlijk aangevoerd door behoudsgezinde elementen, die het beginsel van laisser faire huldigen; hetgeen toch inconsequent is, aangezien inflatie de bestaande orde (voorloopig) intact laat, doch stabilisatie eene nieuwe orde van zaken eischt.

Dat de weg van den geringsten weerstand het eerst bewandeld wordt ligt overigens nog al voor de hand. Overal in de natuur werkt deze wet; ook de rivieren nemen haar loop langs den weg van den geringsten weerstand. De menschelijke gemakzucht zal deze weg te eerder zoeken naarmate de lange weg moeilijker en de nationale energie in meerdere mate verslapt is.

In de thans gegeven omstandigheden is de beste weg niet slechts lang en moeilijk, maar is ook de nationale energie dermate verslapt en is er een zoodanig universeel gemis aan staatsmanschap, dat het wel lijkt of de weerstand op den weg van den geringsten weerstand nog te groot is om hem te overwinnen.

* * *

Wat zegt tenslotte de historische realiteit over de manier waarop de volken zich aan eene door inflatie in het leven geroepen depressie kunnen ontworstelen?

Duidelijk herkenbare voorbeelden van een langdurigen goedkoopen tijd, die zich uit eene ernstige depressie consolideerde, zijn niet bekend. Wel is eene periode herkenbaar, die, wat de besproken zaken aangaat, veel overeenkomst heeft met de huidige periode, nl. de prijsrevolutie der Renaissance van ongeveer 1500—1575. Ook toen een sterk oploopend prijsniveau, waarschijnlijk in de reden van 1 : 3; eindigend met scherpe financieele crises en economische depressies over de geheele toen gecultiveerde wereld; evenals nu in twee tempo's verloopend, nl. rond het jaar 1557 en 1575. Ook toen werkten massale faillissementen eenigermate als automatische stabilisatie en werd door toepassing van het noodrecht van schuldvermindering (in

den vorm van staatsbankroet) getracht tot aanpassing bij het tijdelijk ingezonken prijsniveau te komen en dit eenigszins te stabiliseeren. Doch per saldo is de periode dezer prijsrevolutie geëindigd op een nog hooger prijsniveau, zoodat de gevolgen van inflatie toen niet overwonnen zijn door stabilisatie naar beneden, doch door nieuwe inflatie.

Er vallen nog enkele groote historische ontwikkelingslijnen op te merken, die in dezelfde richting wijzen. Het algemeen prijsniveau, gemeten aan eene bepaalde geld-eenheid, heeft zich met tijdelijke onderbrekingen voortdurend in opwaartsche richting bewogen. Zeer waarschijnlijk is het sedert de ontdekking van Amerika, dus van 1500 tot 1913, in de reden van 1 op 8 á 10 gestegen. In 1500 was het reeds enkele malen hooger dan vóór de Kruistochten.

Met deze constante verheffing van het prijsniveau gaat de historische tendens gepaard om de wettelijke reken-eenheid van het geld voortdurend kleiner te maken. Het „livre tournois" bijvoorbeeld is sedert Karel den Groote afgekomen van 85 moderne Fransche francs (van 4½ gram zuiver zilver) tot ongeveer 1 franc aan den vooravond der Fransche revolutie. Onder den nieuwen naam Franc heeft de Fransche geldeenheid zich van toen tot in den wereldoorlog kunnen handhaven, daarna is zij teruggebracht in de reden van 1 : 0.20, wat de grootste devalvatie is die de Fransche munt-geschiedenis gekend heeft. Van af het jaar 1500 toen het livre eene waarde had van ongeveer 5.47 voor-oorlogsche francs, tot op den dag van heden, is de metaalwaarde der Fransche geld-eenheid teruggekomen ongeveer in de reden van 28 : 1.

In alle beschavingen heeft zich nog deze merkwaardige ontwikkeling voorgedaan, dat als stoffelijke basis der wettelijke geld-eenheid achtereenvogens een telkens kostbaarder metaal genomen is ; eerst koper, daarna zilver, eindelijk goud. Dit belangrijk historisch feit heeft nog geen voldoende verklaring gevonden. De meeste schrijvers hebben het in verband gebracht met de aan economischen vooruitgang gepaarde hoogere goederenprijzen en grootere luxe, waardoor in elk volgend stadium een minder kostbaar door een kostbaarder metaal verdrongen werd. Doch economische vooruitgang verklaart wel het feit, dat

een telkens kostbaarder edel metaal als schatmiddel en als luxe-artikel algemeen begeerd wordt, maar geeft geen afdoende verklaring waarom dit ook als wettelijke reken-eenheid van het geld meer geschikt of gewenscht is.

Economische vooruitgang wil immers zeggen dat alle dingen goedkooper worden in verhouding tot den arbeid die er aan besteed is. In eene maatschappij met geldverkeer moeten daarom, tengevolge van economischen vooruitgang, alle dingen voortdurend goedkooper worden, ook in verhouding tot de gemeenschappelijke geld-eenheid waarin zij worden uitgedrukt.

Welnu : indien de prijsbeweging uitsluitend onder de economische wet gestaan had, zou de geschiedenis bij economische vooruitgang een constant dalend, bij economische decadentie een voortdurend stijgend algemeen prijsniveau te zien gegeven hebben. Het bestaan van economischen vooruitgang, althans in den zin van goedkooper worden aller dingen in verhouding tot de arbeidsmoeite, kan niet worden ontkend. In plaats van een dalend prijsniveau geeft de geschiedenis echter een sterk oploopend prijsniveau te zien. Ergo staat de beweging van het prijsniveau niet onder de economische doch onder de politieke wet.

Gegeven het feit der voortdurende stijging van het prijsniveau had men eene geleidelijke verhooging der wettelijke geld-eenheid mogen verwachten, als uiting van een streven om die eenheid meer in overeenstemming te houden met haar zakelijken inhoud. De geschiedenis geeft echter een voortdurende verkleining van den muntvoet te zien, waardoor de verheffing van het prijsniveau nog geaccentueerd is. Deze tegendraadsche operatie kan geen anderen zin hebben dan als poging om eene van tijd tot tijd vastgeloopen inflatie telkens door weer nieuwe inflatie los te wikkelen.

Indien de beweging van het prijsniveau onder de economische wet gestaan had en voortdurend gedaald was, had men mogen verwachten dat aanvankelijk een kostbaar en geleidelijk een minder kostbaar metaal als basis der wettelijke of conventioneele geldeenheid genomen was ; eerst goud bijvoorbeeld, daarna zilver, eindelijk koper. Want dan had men er behoefte aan gehad om door middel eener reken-eenheid in eene stof van tel-

kens geringer waarde de steeds kleiner wordende nominale geldgetallen te contrarieeren. Nu het prijsniveau niet onder de economische wet gestaan heeft en gestegen is, is historisch precies het omgekeerde gebeurd ; wat verklaard kan worden uit de behoefte om door middel eener reken-eenheid in eene stof van telkens hoogere waarde, de steeds grooter wordende geldgetallen wat te contrarieeren.

Een en ander wijst er op : dat het economisch leven historisch onder de wet der buiten-economische prijsbeweging of inflatie staat, dat de markante prijsinflaties die in den loop der eeuwen hebben plaats gehad zich blijkbaar in meerdere of mindere mate geconsolideerd hebben ; en dat de rampen van eene plotseling ingestorte inflatie-beweging historisch-normaal worden afgewend door nieuwe inflatie, respectievelijk door geheel of gedeeltelijk herstel der voorafgaande inflatie.

* * *

De lezer gelieve wel op te merken, dat hierboven geen pleidooi voor inflatie geleverd wordt, doch eenvoudig het bestaan van eene historische wet wordt aangewezen. Inflatie is in-zich altijd een kwaad, voortvloeiend uit corrupte zeden en technisch mogelijk gemaakt door de toepassing van geld in het ruilverkeer. Het geld heeft ons weliswaar de economische vrijheid gebracht, doch inflatie is de dure prijs waarmee de geschiedenis die vrijheid betaald heeft ; zij verdient geen pleidooi.

Voor zoover het bovenstaande een pleidooi behelst, is het een pleidooi om door verbetering der economische zeden, door eene betere rechtsorde en eene krachtige staatkunde het economische zooveel mogelijk te onttrekken aan de wet der inflatie en te brengen onder de economische wet, dat is ipso facto onder de zedenwet. Wij meenen echter dat tijdens eene diepe depressie het moment daartoe niet erg geschikt is, en dat het beter is langs den weg van den geringsten weerstand uit de moeilijkheden te komen, dan in de depressie te volharden.

Intusschen ontheffen de pogingen om door nieuwe inflatie een ingezonken prijsniveau te herstellen niet van den plicht om tegelijkertijd eene politiek van stabilisatie te volgen. Anders krijgt

men inflatie zonder einde, die o.a. ten grondslag ligt aan de tijdens de laatste hausse zoo luidruchtig verkondigde Amerikaansche koopkracht-theorieën. In de gegeven omstandigheden blijven daarom ook na herstel van het prijsniveau alle punten van het stabilisatie-program urgent, zooals : geleidelijke vermindering der openbare uitgaven, beteugeling van politieke en syndicalistische inkomen-acties, vermindering der oude oorlogsschulden, regeling der oude particuliere internationale schulden, liquidatie der tariefbelemmeringen, contingenteeringen en deviezenbeperkingen ; en aan het slot van alles ook internationaal gecoördineerde valuta-stabilisatie. Bij verzuim hiervan kregen wij eenvoudig herhaling van hetgeen in 1925-29 gebeurd is, spoedig gevolgd door nieuwe inzinking en depressie, waarop weer nieuwe inflatie zou moeten volgen, enzoovoort.

* * *

Het spraakgebruik geeft dikwijls uiting aan bij instinct gevoelde onderscheidingen. Zoo zijn in den laatsten tijd de uitdrukkingen „inflatie" en „reflatie" en de onderscheiding tusschen inflationisten en reflationisten in omloop gekomen. Indien hiermee bedoeld wordt dat er twee of meer verschillende soorten inflatie zouden bestaan, zou de onderscheiding onjuist zijn en verwaring stichten. Want er is maar ééne soort inflatie : algemeene door buiten-economische oorzaken ontstane prijsverhooging (is geldwaarde-vermindering.)

Inflatie is krachtens hare natuur van eene slechte oneindigheid, inzoover de eene niet-economische prijsverhooging noodzakelijk de andere oproept. Doch blijkbaar kan de economische maatschappij slechts in beperkte mate inflatie verdragen zoodat deze telkens vastloopt in crisis en depressie.

Wil men nu als inflatie betitelen die, welke geen einde heeft en als reflatie het herstel van een bepaald ingezonken prijsniveau op een onmiddellijk voorafgegaan hooger prijsniveau, dan hebben de uitdrukkingen zin en beteekenis. De onderscheiding is dus eenvoudig die tusschen inflatie met een einde (reflatie) en inflatie zonder einde.

Als politiek procédé veronderstelt reflatie naast stimuleering

van het prijsniveau tevens zoodanige voorzorgen en stabilisatiemaatregelen, dat de inflatie in hare natuurlijke oneindigheid beteugeld wordt. In dezen zin hebben wij de uitdrukking reflatie gebruikt en zouden wij willen voorstellen haar alszoodanig in het wetenschappelijk spraakgebruik op te nemen.

* * *

De voorafgaande hoofdstukken zijn oorspronkelijk opgezet als eene wetenschappelijke studie ter oriënteering over de algemeene situatie der hedendaagsche economische wereld. Ofschoon de argumentatie uit de feiten grootendeels aan de Nederlandsche situatie ontleend is, hebben wij toch geen concreet program van economische politiek voor Nederland ontvouwd. Eensdeels omdat er tot voor kort in Nederland haast geen ernstige belangstelling bestond voor het economisch lot van ons eigen Vaderland. Anderdeels omdat wij toch van plan waren bij gunstiger mentaliteit, die inmiddels uitgetreden is, daarop nader in te gaan.

Niettemin zal de aandachtige lezer in het voorafgaande reeds de hoofdlijnen eener voor Nederland passende economische politiek opgemerkt hebben. Namelijk: 1. den gouden strop doorsnijden waarin Nederland verhangen is en met kunstmatige inflatie trachten den patient wat lucht te geven en in leven te houden; 2. door gelijktijdige en grondige verandering van zedelijk, maatschappelijk, staatkundig, rechtskundig, economisch en financieel regime de basis leggen voor een levensvatbaar nieuw Vaderland.

V

DE MISLUKKING DER LONDENSCHE CONFERENTIE.

Sedert het voorafgaande geschreven werd, heeft de Economische en Monetaire Wereldconferentie plaats gehad. Ofschoon wij die conferentie slechts tot aanleiding namen om het vraagstuk van stabilisatie of reflatie aan eene bespreking te onderwerpen, lijkt het niet ondienstig nog enkele opmerkingen te maken over de wijze waarop dit vraagstuk daar behandeld is, omdat de Conferentie juist op dit vraagstuk gestrand is.

Zoolang de dollar nog niet gedeprecieerd was, had men met recht mogen verwachten, dat een gunstig resultaat der conferentie zou afstuiten op de nog sterke positie der weinige overgebleven goudlanden en dat deze landen het mikpunt zouden zijn der zg. sterlinglanden, omdat in de gegeven omstandigheden eene goudvaluta van de overige wereld isoleert, op dezelfde wijze als tariefmuren doen.

Toen het sterkste der goudlanden kort voor de conferentie door de depreciatie van den dollar was uitgevallen, leek de baan voor internationaal overeenstemmende pogingen tot stimuleering van het prijsniveau beter geëffend en het uitzicht der conferentie heel wat hoopvoller. Het is precies anders geloopen. De nog kleiner geworden minderheid van goudlanden, die wij ons op redelijke gronden al in de beklaagdenbank gedacht hadden, trad als aanvallende partij op. Amerika, dat zoo juist een ernstige hinderpaal tot accoord had opgeruimd, werd aangeklaagd wegens valuta-dumping en werd mikpunt eener coalitie der anti-thetisch tegenover elkaar staande goud- en sterlinglanden. De daad van Amerika gooide de constellatie op het politiek schaakbord onderstboven en bracht eene fundamenteele wijziging in het werkprogram der Conferentie, die, in lijnrechte tegenstelling met haren opzet, eigenlijk slechts over deze ééne vraag geloopen heeft : of Amerika alsnog bereid was zijn inflatie-avontuur prijs te geven en met de overige landen eene valuta-regeling te treffen op basis van den gouden standaard. Van weinig hoopvol werd het uitzicht der Conferentie dientengevolge hopeloos.

Achteraf is dan ook gebleken, dat de volledige mislukking der conferentie niet zoozeer moet worden toegeschreven aan verschil van belangen, doch aan vooroordeelen en misvattingen aangaande de vraagstukken welke met die belangen verband hielden ; meer in het bijzonder aan de vooroordeelen betreffende den gouden standaard en de realiteit van inflatie.

De vooropgezette meening dat „de gouden standaard de eenig mogelijke internationale geldstandaard" is, om tot stabiele wisselkoersen te komen, heeft van meet af boven de conferentie gedreigd. Deze proclamatie mist elken grond. Voor vaste wisselkoersen is een gouden standaard heelemaal niet noodig, want in de geschiedenis zijn meerdere eeuwen gedurende korter of langer tijd vaste wisselkoersen zonder gouden standaard voorgekomen. Dit is zoo ontwijfelbaar, dat reeds Montesquieu 1) in 1744 een leer der wisselkoersen ontwikkeld heeft, waarin nog meer dan in de moderne theorie nadruk gelegd wordt op de zelfreguleerende werking der wisselkoersen op handelsbalans, betalingsbalans en prijsniveau ; en wel zonder hulp van disconto- en goud-politiek, die volgens de moderne theorie even onmisbaar als doeltreffend zijn. Welnu: zijn in onze aan den gouden standaard gewende oogen de wisselkoeren automatisch vast, zoodra slechts het apparaat aan den gouden standaard in werking gebracht is ; in de oogen van vroegere geslachten, die nooit van een gouden standaard gedroomd hebben, waren de wisselkoersen automatisch nog vaster, en dit zonder eenige manipulatie hoegenaamd ; waar ons geslacht nog eene bescheiden controle vanwege de circulatiebanken noodig acht. De feitelijke wisselkoeren moeten vroeger in bepaalde perioden op de geesten wel den indruk van groote stabiliteit gemaakt hebben.

Is dus voor stabiele wisselkoersen een gouden standaard niet strikt noodig, even zeker is het dat de gouden standaard uit

---

1) Te vinden in zijn Esprit des Lois van het jaar 1748, livre XXII chap X. Het betreffende hoofdstuk is geschreven in 1744. Sedert het laatste decreet tot muntverzwakking van Januari 1726 schijnt dus Frankrijk zeer vaste wisselkoersen gehad te hebben. Vóór 1726, periode van John Law, moeten de wisselkoersen zéér schommelend geweest zijn.

zichzelf geen vaste wisselkoersen kan brengen. De geschiedenis van den gouden standaard en speciaal de ervaring der laatste twintig jaar spreken dienaangaande maar al te duidelijk.

Het herstel van den gouden standaard is dan ook geheel onnoodig als een twistappel in de conferentie geworpen. Hadden de deskundigen deze zaak nog behoedzaam afhankelijk gemaakt van een tiental onvervulde voorwaarden en haar daardoor feitelijk naar het einde der conferentie verwezen, de politici hebben deze kwestie maar dadelijk klakkeloos in discussie gebracht, alsof de conferentie niets anders te doen had. Deze ontaardde daardoor in een nutteloos dispuut, waarbij vele gedelegeerden blijk gaven nauwelijks voldoende notie te hebben, van het wezen en de werking van een gouden standaard, zoodat vruchtbare beraadslaging en samenwerking van meet af uitgesloten was.

Deze laatste opmerking sloeg oorspronkelijk op de mindere Goden der conferentie. Bij nadere overweging moeten wij dit herzien en haar ook op de leidende persoonlijkheden toepasselijk verklaren.

Bij gelegenheid van een hernieuwde reis naar Londen, stond Dr. Colijn aan iemand van de Financial Times, een interview toe, dat door de bladen van 26 Sept als een belangrijk stuk werd opgenomen en waaruit wij de volgende passage citeeren :

„Op de vraag of hij eenige voorstellen voor stabilisatie der valuta zal doen, verklaarde dr. Colijn zeer energiek : „Ja, laat de wereld naar den gouden standaard terugkeeren".

„Op de vraag aan dr. Colijn of het tot het prijs geven van den gouden standaard in Nederland zou komen, antwoordde deze : „Waarom zouden wij van den gouden standaard afgaan, terwijl onze bankbiljetten voor bijna 100 % door goud gedekt zijn?... Het is voor ons niet noodig den gouden standaard prijs te geven."

Wij vragen nu als eerlijke deskundige aan elken eerlijken deskundigen lezer, of uit de gespatieerde passage in verband met de daaruit getrokken conclusie, niet afdoende blijkt dat Dr. Colijn geen juiste notie van een gouden standaard heeft ? Hij verdedigt dus iets, zonder te weten wat hij eigenlijk verdedigt.

Welk oorspronkelijk nut zou er voor de menschheid toch in God's naam kunnen voortvloeien uit terugkeer tot den gouden standaard? Hoe zou men oordeelen over een moralist die op de vraag, wat er tegen de moderne gezins-verwildering te doen is, zou antwoorden: „Laat de vrouwen naar den hoepelrok terugkeeren." Een even dwaas antwoord geeft de politicus en financier Colijn ten aanzien van de economische en financieele ontreddering.

Maar is het dan niet in hooge mate laakbaar en getuigt het dan niet opnieuw van den kwaden wil, waarvan wij de regeering beschuldigden, dat Colijn zonder voldoende kennis van zaken, en het oordeel van deskundigen in den wind slaand, zijn eigen land aan ondergang prijs geeft en in het buitenland hardnekkig de ontreddering blijft propageeren?

Wanneer het ons geoorloofd ware ook eens zoo'n wijze spreuk in het belang der menschheid ten beste te geven, zou deze zeker niet luiden: Laat de wereld naar den gouden standaard terugkeeren, of: Laat de vrouwenwereld naar den hoepelrok terugkeeren. Want de wereld zou daar niet veel mee opschieten. ... ...

Wij zouden dan liever zeggen: „Laat Colijn dergelijk werk liever aan meer bevoegden en beter gezinden overlaten". Daar zou de wereld in ieder geval niet slechter bij varen.

* * *

De tweede misvatting die aan partijen in den weg stond om elkaar te verstaan en tot elkander te komen, was het geloof aan meerdere soorten inflatie: aan gezonde en ongezonde, natuurlijke en onnatuurlijke, rechtvaardige en onrechtvaardige inflatie. Doch, zooals we reeds zagen, zijn er wel verschillende wegen om tot inflatie te komen, maar bestaat er slechts ééne soort inflatie, die in-zich altijd ongezond en onrechtvaardig is. Het kwaad dat zij sticht culmineert op een gegeven oogenblik in crisis en depressie en om dit summum van kwaad te bestrijden is volgens eene historische wet steeds het middel van inflatie, in den zin van geheel of gedeeltelijk herstel van het vorig prijsniveau, te baat genomen.

Op het moment nu, waarop de Londensche conferentie bijeenkwam, zat de geheele wereld al vier jaar te wachten op geheel of gedeeltelijk herstel van het vorig prijsniveau; dus op inflatie. Toen dus Amerika in verband met de depreciatie zijner valuta bezig was met zóó frappant gunstig resultaat datgene te bereiken, waarop alle landen zaten te hopen en waarop de politiek van bijna alle landen gericht was, had het voor de hand gelegen dat de aandacht der conferentie zich op dit ééne punt concentreerde, of het mogelijk was door eene internationaal gecoördineerde politiek voor de geheele wereld te bereiken, wat Amerika bereikt had en met recht mocht hopen nog te zullen bereiken. 1)

Het liep echter weer precies andersom. De meeste delegaties vonden dat h e t m i d d e l niet deugde en de prijsbeweging daarom niet gezond was. Bovendien achtten de meeste landen zich door de dollardepreciatie financieel benadeeld, wat een kennelijk misverstand is, aangezien een schuld e i s c h e r zijn schuldenaars nooit benadeelen kan door uit eigen beweging een deel zijner vordering te laten vallen. Eindelijk achtten de meeste landen zich door de al of niet gezonde opleving in Amerika ook nog economisch bedreigd; de wet der internationale solidariteit vergetend en ten onrechte meenend dat herstel in het ééne land noodzakelijk nadeel voor het andere land beteekent.

---

1) De eenige bedenking welke tegen het succes der Amerikaansche monetaire operatie kan worden aangevoerd, is het plotseling karakter der prijsstijging. Eene langzame van dag tot dag aanhoudende prijsverheffing is veel animeerender.

Door Nederlandsche kranten is echter als bewijs(!) dat opleving door inflatie maar kunstmatig en ongezond is en praktisch niet veel om het lijf heeft, gewezen op het feit dat van eind Maart tot eind Augustus het aantal werkloozen „slechts"(!) met 1½ miljoen afgenomen en het uitbetaald loon met slechts 40 miljoen dollar is toegenomen. Bij de bagatel van 1½ miljoen werkloozen zijn niet minder dan 5 miljoen zielen betrokken De Heeren schijnen het niet eens meer de moeite waard te vinden het lot van 5 miljoen m e n s c h e n te verbeteren, wanneer daarvoor eene liberaal-economische h e r s e n s c h i m moet worden opgeofferd. Wij vragen opnieuw aan elken lezer met eergevoel: is het nog slechts onschuldige zotteklap waarmee in Nederland de gouden standaard verdedigd wordt, of is het reeds economisch landverraad?

Waren krachtens den opzet der conferentie alle partijen het vrijwel apriori eens over het doel, over de middelen om tot verhooging van prijsniveau en opleving van zaken te komen kon uiteraard verschil van inzicht ontstaan. Maar ook hierbij dient voorop te staan dat alle middelen in-zich bedenkelijk zijn, omdat inflatie in-zich bedenkelijk is. Doch wel kan het eene middel bedenkelijker zijn dan het andere.

Nu is het aantal middelen om kunstmatig, d.i. langs politieken weg en tegen de heerschende stemming in, het prijsniveau te stimuleeren niet erg groot. Een doeltreffend, universeel bekend en historisch sedert duizenden jaren beproefd middel is verkleining van den muntvoet, wat in moderne termen depreciatie van het papieren standaardgeld genoemd wordt. Een ander middel is kunstmatige crediet-verruiming. Daarnaast is de laatste jaren in enkele landen, o.a. Nederland, een nieuw middel uitgevonden om door een stelsel van prijszetting en premies de productenprijzen stuk voor stuk op te zetten. Wij zullen het in Londen gewraakte middel van gelddepreciatie vergelijken met laatstgenoemd middel, dat blijkbaar in de oogen der conferentie meer genade gevonden heeft.

Na valuta-depreciatie stijgen in den regel onmiddellijk de producten prijzen, de productie kosten niet zoo snel of niet in dezelfde evenredigheid; zoodat de weg tot herstel althans gebaand is. Door toepassing van een premiestelsel stijgen de producten-prijzen voor den producent niet of niet noemenswaardig, de verkoopprijs dier producten (consumptie-prijzen) stijgen onmatig. De consumptie-prijs van het eene artikel is productie-kosten voor alle andere artikelen, zoodat deze inflatie-politiek de depressie vergroot in plaats van vermindert, (vgl. de Nederlandsche zuivelpolitiek).

Beide middelen zijn op inflatie gericht, want beide beoogen door politiek ingrijpen de prijzen te stimuleeren. Het verschil bestaat hierin, dat gelddepreciatie de productenprijzen méér stimuleert dan de kostprijzen. Gelddepreciatie influenceert op natuurlijke wijze eerst de verkoopprijzen en pas daarna de detailprijzen; premiën-politiek influenceert op onnatuurlijke wijze eerst de detailprijzen, die reeds te hoog waren, in de hoop dat daarna volgens het principe van buigen of barsten de te lage

groothandelsprijzen wel noodgedwongen zullen stijgen. Gelddepreciatie tast de depressie aan door inflatie ; zij wil door inflatie uit de depressie ; hier is inflatie middel. Premiën-politiek bestrijdt de depressie door nog grootere depressie ; zij is eene desperado-politiek ; zij wil door depressie naar inflatie ; hier is inflatie doel.

Wanneer men nu, zooals op de Londensche conferentie gedaan is, gelddepreciatie gaat aanzien voor „ongezonde inflatie", en hoop stelt op een soort prijsverheffing die géén inflatie zijn zou, dan geeft dit blijk van zoodanige elementaire misvatting, dat alle verdere redeneering overbodig wordt en er voor de gedelegeerden niets nuttigers te doen overblijft dan hun koffers te pakken, wat zij, overigens na veel te lange aarzeling, dan ook gedaan hebben.

De Londensche conferentie is met negatief resultaat geëindigd ; niet in den zin van geen resultaat, doch van averechts resultaat. Want vooreerst heeft zij de reeds aanwezige obsessie van de moeilijkheid en onoplosbaarheid der hangende vraagstukken nog wat helpen vergrooten ; en wel geheel onnoodig vergrooten omdat die vraagstukken toch inderdaad niet moeilijker worden wanneer degenen aan wien ze worden voorgelegd haar niet meester zijn. En vervolgens is de conferentie ontaard in een betreurenswaardige verstandhouding tusschen enkele goudlanden ; eene complotterie welke voor die landen naar binnen economische zelfmoord, en naar buiten verdere internationale ontreddering in plaats van samenwerking beteekent.

* * *

Na de twee bovenbedoelde principieele punten wat uitgewerkt te hebben, is het overbodig dieper in te gaan op de cacophonie van economische onkunde, welke in Londen ten gehoore gebracht is. De geheele wereld heeft daaromtrent op afdoende wijze een indruk gekregen, die door de buitengewoon eenzijdige verslaggeving der wereldpers zelfs nog wat aangedikt is.

Doch onder de vele onverstandige woorden, is daar toch ook één verstandig woord gesproken ; naar wij meenen door een Ierschen gedelegeerde die zeide : Mijne Heeren, het komt mij

voor dat Uwe blikken achterwaartsch gericht zijn ; dat gij U blind staart op een economisch-financieel stelsel, dat onherroepelijk tot het verleden behoort en dat gij verzuimt vóóruit te zien.

Uit beleefdheid tegenover zijn mede-afgevaardigden heeft de Iersche afgevaardigde misschien het restant zijner rede maar ingeslikt. Om afscheid te nemen van de Londensche conferentie, en om nog wat meer nadruk te leggen op haar noodlottigen afloop voor de heele wereld en in 't bijzonder voor de goudlanden, zullen wij, die als auteur wat vrijer staan, nog even het woord van dien geachten afgevaardigde overnemen :

Mijne Heeren ! Gij hecht U niet enkel in den geest aan een versleten stelsel uit het verleden en tracht dat stelsel te schragen door oude hersenschimmen te verdedigen met betoogen, die zich niet veel boven café-praat verheffen ; doch Uwe onnoozelheid komt mij ook eenigszins verdacht voor.

Immers al hebt gij zelf niet veel begrip getoond van uwen fameuzen gouden standaard, zooveel hebt gij er toch wel van begrpeen, dat de noodzakelijkheid om een gouden standaard prijs te geven nu niet bepaald een gunstig getuigenis is voor het daaraan voorafgegaan politiek beleid, waarvan gij zelf of Uwe lastgevers de dragers zijt.

Uwe liefde voor eene hersenschim der liberale economie is eenigszins vermengd met eigen belang en dus met eigenliefde. Gij tracht door den gouden standaard te handhaven het wanbeleid van een bepaald politiek regiem te maskeeren en eenmaal gevestigde parasitaire politieke situaties te redden. Gij houdt dit spel nog vol, wanneer de nood van Uwe volken ingrijpende maatregelen, waaronder ook en vooral valuta-maatregelen, noodzakelijk maakt en offert daardoor de belangen der groote sociale meerderheid op, aan de belangen van een kleine politieke minderheid ; wat veel op corruptie lijkt.

Verder vraag ik mij af, of gij U wel voldoende hebt vrij gemaakt van het geheim genootschap-zonder-statuten der internationale haute finance, die, naar gij weet, naast hare geldbelangen ook nog eene wereldpers, publieke opinies, wetenschappen en democratische parlementen exploiteert. Gij weet dan, of dient althans te weten : dat de gouden standaard een der in-

strumenten is van een geldstelsel, dat in-zich een roofstelsel is; dat hausse en baisse mogelijk maakt en uitlokt; dat tijdens de hausse de crediteurenpartij berooft en tijdens de baisse de debiteurpartij. Een stelsel dat precies zoodanig gemaniereerd is en waarmee zoodanig gemaneuvreerd kan worden, dat de sluwe haute finance die het geheim er van kent, in de beide gevallen wint en dat de groote massa voor hun brood werkende menschen in beide gevallen verliest.

Wanneer gij dit weet, en gij weet het want de meesten uwer zitten er midden tusschen, dan kost het niet veel moeite meer te ontdekken, dat in een depressie-tijd de menschen uit de goederen wegvluchten en in het geld veiligheid zoeken, en dat dit noodlottig euvel door den gouden standaard in de hand gewerkt wordt. Nu is het toch zoo klaar als het zonlicht, dat de goederen niet in waarde kunnen dalen, onderwijl het geld, dat niets anders is dan contractueele vertegenwoordiging van goederen-waarde, in waarde stijgt. Zoodat wanneer iemand werkelijk veiligheid in het geld gevonden heeft, hij dan tevens geroofd heeft ten nadeele zijner medemenschen.

Dat zoeken naar geldsecuriteit is dan ook een doodgewone vorm van roof, die bovendien het binnenlandsch bedrijfsleven lam slaat, en die, wanneer het internationaal gebeurt (kapitaalvlucht) ook nog de goede internationale betrekkingen verstoort. Het terugtrekken van als kapitaal geïnvesteerd geld op kritieke oogenblikken, wat in onze verwilderde economische maatschappij zonder meer geoorloofd schijnt, wil zeggen: zich onttrekken aan een servituut dat van nature op het kapitaal ligt en het leggen van een servituut op de menschen ten voordeele van het kapitaal. Het is eene misdaad tegen het leven der economische maatschappij.

Maar dan is het, nu gij stelselmatig verzuimd hebt in uwe landen een eerlijk geldrecht in te voeren, toch wel een geraffineerde vorm van boerenbedrog om, als de gouden standaard in nood komt, dien te willen verdedigen door U te beroepen op de veiligheid van het geld, op eerlijkheid in contracten en op de bedreigde spaarpenningen der kleine luiden.

Want op zoo'n oogenblik is er juist behoefte aan eene valuta die geen veiligheid biedt, die de geldmenschen niet de gelegen-

heid geeft hunne mede-menschen te berooven, het bedrijfsleven tot stilstand te doemen en den internationalen handel te ontwrichten. Er is dan juist omgekeerd behoefte aan eene valuta, die het streven der geldhamsteraars en internationaale kapitaalvluchtelingen of valuta-zwendelaars den pas afsnijdt. Gij zegt dat gij opkomt voor de belangen van den kleinen spaarder, door zijne armzalige spaarpenningen veilig te stellen. Wat zeggen wil, dat gij hem in zijn geld meer wil geven dan het waard is en hem dus niet toekomt; maar dat gij hem daardoor zijn werk en zijn brood ontneemt, dat hem wel toekomt.

Meer in 't bijzonder gij, afgevaardigden der weinige overgebleven goudlanden, wier volken gesmoord worden door een berg van oude geldcontracten welke 30 tot 50% hooger noteeren dan het geld nu innerlijk waard is, en waardoor vredelievend handelsverkeer met andere landen onmogelijk is geworden; gij durft hier met bittertafel argumenten een goud-complot smeden, dat voor uw eigen landen zelfmoord en tevens het einde van goede en eerlijke samenwerking met andere landen beteekent.

Gij beoogt met behulp van drogredenen het bankroet van Uw vroeger staatsbeleid te maskeeren, uw eigen parasitaire politieke situaties te redden, de geldroof der kapitaal-hamsteraars in het binnenland te sanctioneeren en een veilige schuilplaats te bieden aan internationale valuta-zwendelaars. En gij zijt doof voor de kreten van de werkeloozen en van de maaiers die de velden maaien. En tegen den geest van het Evangelie, wendt gij U af van de dibiteur-volken die van U leenen willen.

Ik vraag zelfs of Gij, afgevaardigden die den dollar laat deprecieeren en Gij, afgevaardigden die wederrechtelijk de valuta hooger laat noteeren dan ze waard is, niet door hetzelfde geheim genootschap der vaderlandslooze haute finance geïnspireerd en gesteund zijt. En of het niet dezelfde elementen zijn, die er belang bij hebben in Amerika den dollar te doen deprecieeren en in Europa nog hier en daar behoefte hebben aan eene veilige landingsplaats voor hunne rooftochten.

Doch genoeg. Voor zoover gij het nog niet wist, zij U bij deze kennelijk gemaakt, dat eene depressie niet ontstaat uit economische oorzaken, doch uit dezelfde oorzaken die thans beletten

de depressie te overwinnen, namelijk zedelijke ontworteling der volken en sociale, politieke, intellectueele en financieele corruptie.

Gij zelf zijt de representanten van een politiek en economisch regiem dat een roofstelsel is en dat nu, Gode zij dank, op het punt van instorten staat. Gij vertegenwoordigt dus eigenlijk tegelijk de oorzaak der depressie en de hinderpaal om ze te overwinnen.

Deze conferentie is een der laatste weerzinwekkende en geldspillende manifestaties van een regiem, dat ten ondergang gedoemd is.

Onder Uw hielen zijn de volken reeds bezig te herworden. Andermaal zal worden beraden over goede samenwerking tusschen de volken, doch door andere menschen dan Gij ; door menschen die van een en anderen geest bezield zijn dan Gij zijt.

Zij die herleven gaan groeten U !

* * *

Wegens de veelheid der besproken vraagstukken moeten wij er van afzien het betoog in een aantal conclusies samen te vatten. De lezer ziet echter een schrijver gaarne eindigen met eene praktische conclusie, die in economische dingen liefst nog wel een voorspellend karakter hebbe ! Om aan dit verlangen eenigermate tegemoet te komen, volgen nog enkele zeer algemeen gehouden gevolgtrekkingen, die met eenigen graad van zekerheid uit het betoog voortvloeien.

Menschelijkerwijs gesproken mag worden verwacht dat een nieuw evenwicht der prijzen niet gevonden zal worden op het tegenwoordige lage niveau, doch op een hooger gelegen niveau. Volgens eene historische wet wordt eene vastgeloopen inflatie losgewikkeld door inflatie en worden inflatie-schulden niet geliquideerd door integrale betaling doch door her-infatie. Er zijn te weinig teekenen dat deze wet ditmaal niet zal werken. Want van een ernstig en universeel streven om de prijsvorming te onttrekken aan de politieke wet van financieel winstbejag en te brengen onder de economische wet van behoeftenbevrediging door arbeid, is nog niet veel te bespeuren.

Met volstrekte zekerheid mag worden verwacht : a dat de depressie in de cultuurstaten langer zal duren dan in primitieve staten, die minder behoefte hebben om zich òf door inflatie òf door verandering van regime uit de moeilijkheden te trekken ; b dat de depressie in de zg. goudlanden langer zal duren dan in de overige cultuurstaten ; c dat in bepaalde goudlanden, zooals Nederland en Zwitserland, die nu binnen 10 jaar tijds al voor de tweede maal bij andere landen ten achter geraakt zijn, de depressie weer langer zal duren dan in de overige goudlanden.

Even zeker mag worden verwacht dat de eerste teekenen van algemeen herstel wederom gepaard zullen gaan met uittocht van kapitaal uit de goudlanden naar de landen met gedeprecieerde valuta.

Onder invloed van verminderde economische bedrijvigheid in het binnenland en van daarmee gepaard gaande kapitaal-export, zal de positie van enkele kapitaal-exporteerende landen, zooals Nederland, eene wijziging ten nadeele ondergaan. Evenals koloniale macht moet ook internationale financieele macht steunen op krachtig ontwikkelde industrie en handel in het binnenland. Deze schept overtollig kapitaal voor plaatsing in het buitenland, welk kapitaal wederkeerig handel en industrie van het binnenland bevordert. Kapitaal-export echter, die het gevolg is van versmalling der economische basis in het binnenland, dreigt het contact met de bedrijfswereld te verliezen en ontaardt spoedig in kapitaal-afgifte aan andere kapitaal-exporteerende staten, die het gebruiken om hun eigen positie in de kapitaal-invoerende landen te versterken en bijgevolg hun eigen binnenlandsche industrie te bevorderen. Deze laatste soort kapitaal-export is voor de betreffende landen dubbel voordeelig ; zij strijden met hun eigen wapens en met die welke zij van hun concurrenten leenen. Doch voor de eerstbedoelde landen is dergelijke kapitaal afgifte dubbel nadeelig, want zij draineert het bedrijfsleven van het zoo noodige kapitaal om het te brengen in handen van den concurrent, die daarmee de export positie van de reeds gedraineerde binnenlandsche industrie nog eens extra drukt. Dergelijk land houdt spoedig op kapitaal-exporteerend land te zijn en wordt in de rij der volken eenige graden lager geclasseerd. Wij vreezen

zeer dat dergelijke evolutie zich ten nadeele van een land als Nederand zal keeren.

In verband met een en ander moet een land als Nederland rekenen op langdurige abnormaal hooge werkloosheid, ook nadat algemeen herstel ingetreden is. Ons land zal verplicht zijn daartegen bijzondere voorzieningen te treffen, zoowel om zijne economische als om zijne moreele volkskracht.

De meeste beschouwingen over de aangehaalde onderwerpen komen tot de slotsom, dat de volken van Europa zich in de naaste toekomst zullen moeten wennen aan een lager levenspeil. Wanneer hiermee bedoeld is, dat de actueele depressie-prijzen zich zullen handhaven, achten wij deze conclusie onjuist en de waarschijnlijkheid van het tegendeel vrij groot. Indien er mee bedoeld is dat de Europeesche cultuurvolken economisch, dus niet nominaal maar reëel, op een lager peil zullen zinken, achten wij dit wel waarschijnlijk maar niet zeker, althans niet voor alle landen zeker en in elk geval is daartoe geenerlei economische noodzakelijkheid aanwezig.

Inflatie, die nu weer aan bod komt, hoewel een geeigend middel om eene voorbijgaande depressie op de gemakkelijkste wijze te overwinnen, is niet synoniem met economisch herstel. Integendeel, voortkomend uit corrupte zeden leidt zij uit zichzelf tot langzame verarming, die des te verraderlijker is, omdat zij den schijn van rijkdom aanneemt. Het strekke echter tot troost dat nooit uitsluitend de historische wet der inflatie werkt ; zij heeft geen monopolie en geen innerlijke noodzakelijkheid. Haar funeste invloed op den economischen vooruitgang kan worden gekeerd door het a-moreel geworden economische te moraliseeren. Van verandering van geestesgesteldheid en van economisch stelsel zal het afhangen of Europa in de naaste toekomst rijker of armer zal worden. Eén ding is echter zeker : nog nooit is eene beschaving ten gronde gegaan aan eene materieele oorzaak ; wèl aan materialisme.

* * *

In dit betoog vlochten wij eerst eene toespraak tot den Lezer en over zijn hoofd heen tot de regeering ; daarna eene toespraak

tot de gedelegeerden ter Londensche Conferentie. Wij hebben nu nog iets te zeggen tot het Nederlandsche volk.

Landgenooten !

Is het U thans duidelijk, dat in het Nederland van vandaag, dat in al zijn vezels is aangevreten door liberalisme en marxisme, de uitsluitende toepassing der in zichzelf wel juiste politiek van stabilisatie, onmogelijk is.

Dat stabilisatie enkel mogelijk is bij gelijktijdige grondige herziening van maatschappelijk stelsel, terwijl bij ons stabilisatie juist wordt nagestreefd om een verdorven stelsel overeind te houden.

Dat onder die omstandigheden stabilisatie slechts zeggen wil: stabilisatie of bevestiging der depressie.

Dat onder diezelfde omstandigheden de fameuze gouden standaard op dit oogenblik een roofwerktuig in handen van politiekmannen en geldmenschen is, gericht tegen de werkmenschen en daarom het zinnebeeld der nationale corruptie.

Dat wij nu met en door dienzelfden gouden standaard ons eigen bedrijfsleven lam leggen, onze buren afstooten en wederkeerig door hen worden afgestooten.

Moeten wij nog langer onze eigen levensbelangen opofferen om ons vaderland te maken tot een veilige rust- en landingsplaats voor financieele raven, die hun eigen vaderland verraden hebben en bij ons weer met buit wegtrekken, zoodra het onweer voorbij is ?

Zijn wij een Roof-Staat of een eerlijke Werk-Staat ?

En een fiere Volks-Staat ?

Zoo zij het !

INHOUD :

1 - 11

Van denzelfden schrijver is vroeger verschenen :

DE KENTERING IN HET MATERIALISTISCH DENKEN,
EENE STUDIE OVER DE MAATSCHAPPELIJKE WAARDE DER METAPHYSICA ;

behandelt de geestelijke achtergrond der nieuw opkomende bewegingen tot maatschappelijke herwording, waarvan de schrijver zelf een der pioniers is ;

bruikbaar als vóór-studie tot de nieuwe „anti-materialistische" economie der toekomst, welke reeds doorschemert in het werkje : „stabilisatie of reflatie".

INHOUD : I Wijsbegeerte en Maatschappij. II Het eeuwig probleem der metaphysica. III Veelzijdig aspect van het rationalisme. IV De antithetische ontwikkeling van het positivisme. V Enkele uitloopers der moderne gedachte, a historisch materialisme, b sociaal-juridische scholen, c moderne sociologie. VI Het Europa der XXe eeuw onder het emperium der moderne gedachte. VII Reactie-verschijnselen in de nieuwe wijsbegeerte. VIII Naar eene opbouwende wijsbegeerte.

Prijs *f* 1.75 ; geb. *f* 2.25.